عملیات کربلای ۵

ضمیمه: عملیات تکمیلی کربلای ۵ ـ کربلای ۸

درهم شکستن دژهای دفاعی بصره

پیشروی در شرق بصره

(طراحی، اجرا، نتایج، بازتاب‌ها)

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ

بسم الله الرحمن الرحيم

عملیات کربلای ۵

نویسنده:

مرکز مطالعات و تحقیقات سپاه

ناشر چاپی:

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

عملیات کربلای ۵: پیشروی در شرق بصره

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : عملیات کربلای ۵: پیشروی در شرق بصره (طراحی، اجرا، نتایج، بازتاب ها)، ضمیمه عملیات تکمیلی کربلایی ۵ - عملیات کربلای ۸/ تهیه مدیریت و بررسی های تاریخی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه پاسداران انقلاب

مشخصات نشر : تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۳.

مشخصات ظاهری : ۸۴ ص+ ۱ ورق نقشه تا شده

شابک : ۲۰۰۰ریال

وضعیت فهرست نویسی : فهرستنویسی قبلی

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی:۵ The battle of karbala.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۸۴ - ۸۲

عنوان دیگر : عملیات تکمیلی کربلای ۵ - عملیات کربلای ۸

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷ - ۱۳۵۹ -- عملیات کربلای ۵

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷ - ۱۳۵۹ -- عملیات کربلای ۸

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷ - ۱۳۵۹ -- نبردها

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ. مدیریت بررسی های تاریخی

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ

رده بندی کنگره : DSR۱۶۰۷/ک۴ع ۸ ۱۳۸۳

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۴۳

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۳-۲۵۸۳۷

ص: ۱

اشاره

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم دوران هشت سال دفاع و مقاومت جمهوری اسلامی ایران در برابر هجوم نظامی رژیم عراق - که با ترغیب امریکا آغاز شد و با پشتیبانی همه ی قدرت های سیاسی، نظامی و اقتصادی جهان ادامه یافت - از بارزترین مقاطع حیات حقیقی این مرز و بوم است.

اینک که بیش از شانزده سال از پایان این دوره ی سرنوشت ساز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی می گذرد، تبیین حماسه های عظیم و ارزشمندی که مردم و رزمندگان این سرزمین آفریدند، ضرورت بیشتری پیدا کرده است.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ با درک این رسالت تاریخی، تلاش می کند با بهره گیری از اسناد، مدارک و منابع بی نظیری که راویان و محققان این مرکز در طول جنگ هشت ساله جمع آوری کرده اند، ابعاد مختلف دفاع مقدس را ترسیم نماید.

بی تردید وجود اخبار، گزارش ها، آمار و اطلاعات معتبر و موثقی که از مراکز طرح ریزی، هدایت و فرماندهی عملیات ها تا میدان های نبرد و صحنه های درگیری به صورت زنده و واقعی جمع آوری گردیده بر غنای آثار مرکز مطالعات می افزاید و زوایای مختلف و تاریک جنگ را با هدف آگاه سازی افکار عمومی روشن می سازد.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ تاکنون مجموعه های متعددی را درباره ی وقایع جنگ عراق علیه ایران منتشر کرده است. این مجموعه که گزارش نبردهای اصلی رزمندگان اسلام در مقابله با ارتش عراق و هم پیمانانش می باشد، برای دسترسی آسان تر و آشنایی بیشتر

علاقه منـدان و محققـان به وقـایع این نبرد عظیم است که هر جلـد آن به یکی از عملیـات هـای اصـلی جمهوری اسـلامی علیه متجـاوزان اختصـاص دارد و به صورت نسـبتا خلاـصه و جمع بنـدی شـده تهیه می شود و شامـل شناسـنامه ی عملیـات، اوضاع سیاسی و نظامی در آستانه عملیات، طرح ریزی و اجرای عملیات، نتایج و بازتاب های آن می باشد.

یادآور می شود به دلیل پیوستگی عملیات کربلای ۵ با عملیات تکمیلی کربلای ۵ و عملیات کربلای ۸، شرح مختصری از این دو عملیات نیز در این کتاب ارائه شده است.

این کتاب با کوشش حمیدرضا فراهانی و مهدی خداوردی خان با استفاده از اسناد نظامی منتشر نشده ی مرکز، منابع سیاسی و کتاب های منتشـر شده ی مرکز مطالعات از جمله کتاب «نبرد در شرق بصره» نوشته محمد درودیان و با نظارت مهدی انصاری تهیه شـده است ویرایش کتاب را احمـد نصـرتی به عهده داشـته و در آماده سازی آن مریم افراسـیاب (حروف چینی)، حسـین مجیدی و هادی کریم دهنوی (نمونه خوانی) و سیدحسین امجد (صفحه آرایی و طراحی جلد همکاری کرده اند.

امیـد است این کوشـش نـاچیز مـورد رضـای حضـرت حـق جـل و علاـ و مـوجب ادای گـوشه ای از حق شـهیدان، جانبـازان و رزمندگان این نبرد عظیم و مقتدایشان حضرت امام خمینی شود و جویندگان حقایق این واقعه بزرگ از آن بهره مند شوند.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ

۱۳۸۳

ص: ۹

شناسنامه عملیات

نام عملیات: کربلای ۵

رمز عملیات: یا زهرا (س)

منطقه عملیات: جبهه جنوبی، شرق بصره، شلمچه

تاریخ عملیات: ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۶۵ تا ۲ / ۱۲ / ۱۳۶۵

نوع عملیات: گسترده

هدف عملیات: تصرف شلمچه و پیشروی به سوی بصره

فرماندهی: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

سازمان رزم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

استعداد نیروهای درگیر خودی: ۲۰۰ گردان پیاده، ۲۴ گردان زرهی، ۲۲ گردان مکانیزه، ۲۴ گردان توپخانه

استعداد نیروهای درگیر دشمن: ۲۳۲ گردان پیاده، ۳۸ گردان زرهی، ۲۱ گردان مکانیزه، ۵۴ گردان کماندو، ۴۸ گردان گارد جمهوری و ۴۶ گردان توپخانه

تلفات عراق: ۹۰۰۰۰ کشته یا زخمی و ۲۳۶۵ اسیر

خسارات عراق: انهدام ۴۰ هواپیما، ۵ هلی کوپتر، ۸۰۰ تانک و نفربر، ۱۸۰ قبضه توپ، ۴۰۰ قبضه ادوات، ۹۰ دستگاه مهندسی، ۱۰۰۰ خودرو

غنائم: ۱۹۰ تانک و نفربر، ۲۰ قبضه انواع توپ، ۲۵۰ قبضه ادوات، ۲۰۰ خودرو.

نتایج:

- تصرف حدود ۷۵ کیلومتر مربع از مناطق استراتژیک دشمن
- انهدام وسیع نیرو و تجهیزات دشمن
- تثبیت توازن به سود ایران
- نزدیک شدن به بصره و در خطر قرار گرفتن آن

مروری بر وضعیت سیاسی – نظامی ایران و عراق قبل از عملیات کربلای ۵

در دوران دفاع مقدس منطقه عمومی شرق بصره همواره از اهمیت سیاسی و نظامی ویژه ای برخوردار بود و نزد فرماندهان جنگ نیز مهم ترین منطقه عملیاتی جبهه های جنگ به شمار می رفت. در این منطقه، شلمچه نزدیک ترین راه برای تصرف یا نزدیک شدن به شهر بصره بود.

پس از فتح خرمشهر، به منظور تهدید شهر بصره عملیات رمضان در این منطقه انجام شد. تدابیر دشمن، پشتیبانی بی سابقه حامیان رژیم عراق و عدم درک خودی از دگرگونی سریع در توان عراق و افزایش کمی و کیفی آن موجب شد عملیات رمضان در میان ناباوری با ناکامی مواجه شود. نتیجه این عملیات به فرماندهان نظامی نشان داد که ادامه جنگ در گرو تغییر در شیوه عمل و اتخاذ تدابیری جدید برای مقابله با اقدامات جدید دشمن است. بر این اساس به عبور از آب به عنوان ابتکاری برای غافل گیر کردن دشمن توجه شد و مناطقی چون هور و اروندرود مد نظر قرار گرفت.

از سوی دیگر، اهمیت سیاسی – نظامی منطقه شرق بصره و درک دقیق دشمن از میزان اعتبار این منطقه در استراتژی نظامی جمهوری اسلامی، موجب شد تا عراق برای تقویت بیشتر مواضع و استحکامات پدافندی در شرق بصره، سرمایه گذاری هنگفتی کند.

با این اوصاف، فرماندهان سپاه پس از عملیات ناموفق کربلای ۴ بار دیگر بر اهمیت استراتژیک و نقش منطقه شرق بصره در تعیین سرنوشت جنگ تأکید کردند. علاوه بر این، حضور نیروهای رزمنده و

توان موجود در جبهه شلمچه (پس از عملیات کربلای ۴) و ضرورت های نظامی، سیاسی و اجتماعی برای انجام یک عملیات موفق، موجب شد درباره عملیات بعدی خیلی سریع تصمیم گیری شود.

از سوی دیگر، مشخصه ی حاکم بر جنگ در هفتمین سال، سرعت تحولات، پیچیدگی و گسترش دامنه آن بود. این وضعیت به منزله آغاز شمارش معکوس برای پایان جنگ ارزیابی می شد. به عبارت دیگر، با تنوع، شدت و سرعت وقوع رخدادهای جنگ تدریجا ظرفیت های لازم برای تداوم جنگ، رو به اتمام بود و برخی از تحلیل گران پیش بینی می کردند که زمان خاتمه یافتن جنگ فرارسیده است. وضعیت جدید در جنگ، با تغییر توازن به سود ایران پس از فتح فاو و توانایی ایران در حفظ آن و متقابلا ناتوانی عراق برای بازپس گیری فاو آغاز شد. آقای هاشمی با توجه به همین وضعیت در جمع فرماندهان و مسئولان سپاه گفت:

«در محاسباتی که تاکنون شده، به نظر ما هیچ شرایطی بهتر از اینکه تسریع کنیم در پیشبرد کار جنگ به چشم نمی خورد... وضع عمومی کشور و شرایط اقتصادی کشور هم ایجاب می کند که ما این مسئله را اگر بتوانیم زودتر به نقطه ای برسانیم.» (۱) .

در این مرحله اعلام شعار «تعیین سرنوشت جنگ» محور فراخوانی نیروهای داوطلب و به کارگیری امکانات کشور برای پیشبرد جنگ بود.

فرمانده کل سپاه نیز درباره مفهوم شعار تعیین سرنوشت جنگ گفت:

«سال سرنوشت قطعا سال آخر معنی ندارد، ضمن اینکه می تواند سال آخر هم در آن مفهوم داشته باشد. سال سرنوشت به این معنی است که اگر امسال ما جهتی در جنگ پیدا نکنیم عواقب بسیار سختی را در پیش داریم.» (۲) .

بدین ترتیب ضرورت دستیابی سریع تر به پیروزی، برای خاتمه دادن به جنگ، فعالیت های همه جانبه ای را سازمان و گسترش داد که

۱- ۱. محمد درودیان، از فاو تا شلمچه، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۷۳، ص ۷۲.

۲- ۲. سند شماره ۱۵۳۱۶ / پ ن، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، مصاحبه راویان جنگ با محسن رضایی، ۷ / ۵ / ۱۳۶۵ نوار شماره ۱۷۳۸۴.

کاملاـ بر رونـد تحولات هفتمین سال جنگ سایه افکنـده بود. در چنین موقعیتی افشای ماجرای مک فارلین در ۱۳ آبان ۱۳۶۵ کلیه تحولات سیاسـی و نظامی جنگ را تحت تأثیر قرار داد. با در نظر گرفتن اهداف گفت و گوهای پنهانی ایران و امریکا، به نظر می رسد علاوه بر اینکه امکان پایان سریع جنگ از میان رفت، اقداماتی که به تدریج علیه ایران انجام گرفت، بدون تردید متأثر از افشای این ماجرا بود (۱) و اوضاع را بیش از گذشـته برای ایران سـخت و دشوار کرد؛ زیرا به رغم امیدواری های زیاد هیئت امریکـایی برای ملاقات بـا مقامـات بلنـدپایه ایران، امـام خمینی مسـئولان را از هر گـونه ملاقـات منع کردنـد و همین بر عصبانیت امریکا و اقدام علیه ایران افزود.

زمینه هـای شـکل گیری مـذاکرات پنهانی مقامات امریکایی با عناصـر ایرانی، با مبادله قطعات یـدکی نظامی به ایران در مقابل آزادی گروگـان هـای امریکـایی در لبنـان، از سال ۱۳۶۴ آغـاز شـد. نـاتوانی امریکـایی هـا، به رغم همکاری سوریه برای حل معضل گروگان گیری در لبنان و هواپیمای ربوده شـده تی. دبلیو. ای (T.W. A) در ۲۴ خرداد ۱۳۶۴ (۲) و متقابلا میانجیگری ایران برای حـل معضـل هواپیمای تی. دبلیو. ای (T.W. A) پس از سـفر آقای هاشـمی به سوریه در تیر ۱۳۶۴، توجه امریکا را مجـددا به ایران معطوف سـاخت. البته عوامـل دیگری در این زمینه مؤثر بود که پس از افشـای آن، ریگان رئیس جمهور وقت امریکا به آنها اشاره می کند:

«اکنون هجده ماه است که طی یک ابتکار سیاسـی محرمانه ارتباط با ایران را در جریان کار خود قرار داده ایم. برای استفاده از این ابتکـار، ساده ترین و بهترین دلائل را در اختیار داریم: ۱ – تجدید روابط با ایران ۲ – اقدامی شرافتمندانه برای خاتمه دادن به جنـگ شـش ساله ایران و عراق ۳ – محو کردن تروریسم دولـتی و خرابکـاری ۴ – تأثیر بخشـیدن به رونـد بازگشت تمامی گروگان ها.» (۳) .

مک فارلین معتقد بود در سـفر پنهانی اش به تهران فرصت مهمی از دست رفت. زیرا هیئت امریکایی پس از چهار روز حضور در تهران و

۱– ۳. مأخذ ۱، فصل چهارم.

۲– ۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، شماره ۱۱۶، ۲۳ / ۴ / ۱۳۶۵، نشریه نیوزویک، ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۵.

۳– ۵. خبرگزاری جمهوری اسـلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، شماره۲۳۳، ۱۷ / ۸ / ۱۳۶۵، واشنگتن پست، ۱۶ / ۸ / ۱۳۶۵، به نقل از ریگان رئیس جمهوری اسبق امریکا؛ و روزنامه رسالت، ۲۴ / ۸ / ۱۳۶۵.

چنـد دور گفت و گو، نتیجه دلخواه را به دست نیاوردنـد. بنـابر پیش نویس موافقت نـامه ی سه شـنبه ۶ خرداد، گفت و گـوی سیاسـی میـان طرفین همچنـان تـا زمان افشای این روابط در آبان ۱۳۶۵ و مـدتی پس از آن ادامه یـافت و بعـدها افشای ماهیت تماس های پنهانی ایران و امریکا به نحو آشکاری بر روند تحولات جنگ تأثیر گذاشت که بخشی از آن به شرح زیر بود:

۱ - اعتبار سیاست امریکا در تحریم صدور تسلیحاتی ایران، در نزد متحدان امریکا عمیقا مخدوش شد. (۱) .

۲ - بحران تمام عیار سیاسی در امریکا (۲) تغییر و اصلاح سیاست امریکا را به عنوان ضرورتی اجتناب ناپذیر، آشکار ساخت و جدال های بسیاری میان کنگره و دولت امریکا درگرفت. (۳) .

۳ - بی اعتمادی متحدان امریکا در منطقه به تشـتت سـیاست خارجی امریکا در منطقه و از دست دادن ابتکار عمل امریکا برای پایان دادن به جنگ منجر شد.

۴ - عراقی ها در بیانیه ای به اقدام امریکا انتقاد کردند و اعتبار سـیاست های اعلام شده ی امریکا را زیر سؤال بردند (۴) و این اقدام را به شدت محکوم کردند.

۵ - روس ها با بهره برداری از خلأ حاصـله، سـیاست های مشـخص و فعال تری را با حضور در منطقه و به دست گرفتن ابتکار عمل در جنگ ایران و عراق با حمله به سیاست های امریکا و حمایت از عراق آغاز کردند.

مجموع عوامل یاد شـده سـبب گردیـد امریکایی ها با از دست دادن ابتکار عمل برای خاتمه دادن به جنگ، در موقعیت بسـیار دشواری قرار گیرند. بخشـی از تلاش امریکا برای خروج از این وضعیت و کسب اعتماد مجدد متحدان خود در منطقه و عراق، تشدیـد فشـار مستمر به ایران بود. (۵) چنـان که بنـابر اطلاعـات و شواهـد موجود، حملاـت گسـترده عراق به مراکز صـنعتی و اقتصادی ایران در این مرحله با چراغ سبز امریکا و حمایت و هدایت اطلاعاتی این کشور انجام گرفت.

ص: ۱۵

۱- ۶. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، شماره ۲۷۸، ۲ / ۱۰ / ۱۳۶۵، آسوشیتدپرس، ۱ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۷. خبرگزاری جمهوری اسـلامی، نشـریه «گزارش های ویژه»، شـماره۲۷۳، ۲۷ / ۹ / ۱۳۶۵، رادیو بی. بی. سـی، ۲۶ / ۹ / ۱۳۶۵، به نقل از شهرام چوبین.

۳- ۸. روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۷ / ۹ / ۱۳۶۵، به نقل از نشریه ایندیپندنت.

۴- ۹. خبرگزاری جمهوری اسـلامی، نشـریه «گزارش های ویژه»، شـماره ۲۷۲، ۲۶ / ۹ / ۱۳۶۵، رادیو بی. بی. سـی، ۲۵ / ۹ / ۱۳۶۵.

۵- ۱۰. خبرگزاری جمهوری اسـلامی، نشـریه «گزارش های ویژه»، شماره ۳۴، ۴ / ۲ / ۱۳۶۷، رادیو امریکا، ۳ / ۲ / ۱۳۶۷، به نقل از شیرین هانتر معاون بخش خاورمیانه ای مرکز مطالعات بین المللی و استراتژیک دانشگاه جرج تاون امریکا.

ساندی تایمز در این باره نوشت: «افشای حمایت تسلیحاتی ایران، ماشه حملات ناگهانی و سنگین عراق را به منابع و مراکز صنعتی و نظامی ایران چکاند.» (۱) .

روزنامه واشنگتن پست نیز نوشت: «پس از افشای ارسال پنهانی اسلحه به ایران، عراقی ها حملات هوایی خود را به ایران افزایش دادند.» همچنین نشریات، حضور یک افسر عالی رتبه امریکایی در بغداد برای کمک اطلاعاتی به نیروی هوایی عراق را افشا کردند. (۲) .

در پی بمباران نیروگاه نکا در آذر ۱۳۶۵، ساندی تلگراف به نقل از دیپلمات های مستقر در بغداد نوشت: «کمک اطلاعاتی امریکا به عراق این کشور را قادر ساخت تا به تأسیسات اقتصادی ایران و نیروگاه نکا ضربه وارد کند.» (۳) .

امریکایی ها در این مرحله رسما اعتراف کردند که طی چند سال گذشته با هدف جلوگیری از پیشروی ایران، اطلاعات جاسوسی به عراق داده اند. (۴) امریکایی ها در توضیح سیاست خود مجددا تأکید کردند: «امریکا می کوشد که از پیروزی ایران در جنگ جلوگیری کند.» (۵) وزیر خارجه وقت امریکا نیز رسما درباره سیاست امریکا اعلام کرد: «کاستن از توان نظامی ایران می تواند به دستیابی به یک راه حل از طریق مذاکره کمک کند.» وی افزود: «هدف، پایان دادن جنگ است، بدون اینکه جنگ طرف بازنده یا پیروز داشته باشد.» (۶) .

حمید شعبان فرمانده وقت نیروی هوایی عراق در فضای ناشی از تشدید سیاست خصومت آمیز امریکا، برای جلب اعتماد این کشور و سایر کشورهای عربی، پس از حملات گسترده نیروی هوایی عراق به مراکز اقتصادی و صنعتی ایران گفت:

«سال جاری تحولی قطعی و سریع به خود خواهد دید که به پایان یافتن جنگ به نفع عراق منجر خواهد شد. اولین مرحله از طرح شکست ایران با انهدام کلیه منابع انرژی این کشور به خصوص منابع نفتی آن کامل خواهد شد.» (۷) .

خط مشی عراق در این مرحله «قطع نفت ایران و تأمین نفت جهان»

۱- ۱۱. معاونت سیاسی سپاه پاسداران، بولتن «بررسی»، اسفند ۱۳۶۶، به نقل از ساندی تایمز، ص ۱۷.

۲- ۱۲. روزنامه کیهان، ۲۵ / ۹ / ۱۳۶۵.

۳- ۱۳. روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۲ / ۹ / ۱۳۶۵.

۴- ۱۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، شماره ۲۷۲، ۲۶ / ۹ / ۱۳۶۵، خبرگزاری یونایتدپرس به نقل از مقامات رسمی امریکا.

۵- ۱۵. روزنامه رسالت، ۲۶ / ۹ / ۱۳۶۵، واحد مرکزی خبر به نقل از وزیر خارجه وقت امریکا (شولتز).

۶- ۱۶. روزنامه جمهوری اسلامی،۲۷ / ۹ / ۱۳۶۵.

۷- ۱۷. دفتر سیاسی سپاه پاسداران، نشریه «رویدادها»، شماره ۱۲۸، ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۶۵، به نقل از روزنامه القادسیه، ۱۶ / ۱۰ /

.۱۳۶۵

بود. لـذا به موازات گسـترش حمله به مراکز نفـتی ایران و اخلال در صـدور نفت جمهوری اسـلامی، تلاـش گسـترده ای برای تـأمین نفت جهـان بـا صـدور نفت از منطقه خلیـج فارس با اتکا به «لوله» به جای نفتکش ها انجام گرفت. سیسـتم صـدور نفت عراق در این مرحله از طریـق اردن، عربسـتان و ترکیه طراحی شـده بـود و سـعودی هـا نیز در اجرای لـوله گـذاری تعهـداتی را پذیرفتند. روزنامه واشنگتن تایمز در تحلیلی نوشت:

«این حملاـت توازن جنـگ در خلیـج فـارس را تغییر داده است. تهـاجم نیروی هوایی عراق تـأثیرات عمـده ای در جنگ خلیج فارس داشته است.» (۱) .

بر اثر تهاجمات هوایی عراق به مراکز صـنعتی و اقتصادی ایران و به موازات آن تهدیـد کمپانی های خارجی صادر کننده نفت ایران و حمله به نفتکش هـا و پایـانه هـای نفـتی و کشـتی هـای تجـاری، وضـعیت اقتصـادی جمهـوری اسـلامی رو به وخـامت گـذاشت. ضـمن اینکه قیمت نفت به کمـتر از ۱۰ دلاـر کاهش یافت. امریکایی ها امیـدوار بودنـد ایران در این رونـد تـدریجا مواضع خود را تغییر دهد.

در این موقعیت دشوار، عملیـات کربلای ۴ - که سپاه پاسـداران از مدتها قبل طرح ریزی و آماده سازی کرده بود - برای اجرا آماده شـد. اما تنها به فاصـله ۲۴ سـاعت پس از شـروع عملیات، به دلیل هوشـیاری دشـمن و وضـعیت جدیـدی که در خطوط درگیری به وجود آمـد، فرمانـده کـل سپاه دسـتور توقف عملیـات را صـادر کرد. در واقع بـا توجه به افشـای عملیات بر اساس اطلاعاتی که امریکا به عراق داده بود (۲) و استفاده عراق از تجارب عملیات فاو، (۳) امکان پیروزی در عملیات از میان رفت. عراقی ها بلافاصـله از امریکایی ها به دلیل واگذاری اطلاعات اساسـی به این کشور برای مقابله با عملیات ایران، تشکر کردند. (۴) .

عراقی ها که پس از فاو و ناکامی در استراتژی موسوم به دفاع متحرک با وضـعیت نامطلوبی روبه رو شده بودند، مجددا اعتماد به نفس خود را باز یافتند. (۵) .

ص: ۱۷

۱- ۱۸. معاونت سیاسی سپاه، بولتن «بررسی»، ۴ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۱۹. مآخذ ۱، ص ۱۱۶.

۳- ۲۰. مآخذ ۱، ص ۱۱۸.

۴- ۲۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، شماره ۲۸۷، ۱۱ / ۱۰ / ۱۳۶۵، خبرگزاری فرانسه از بغداد.

۵- ۲۲. دفتر سیاسی سپاه پاسداران، نشریه «رویدادها»، شماره ۱۲۷، ۱۷ / ۱۰ / ۱۳۶۵، ساندی تلگراف.

با پیدایش وضعیت جدید به نظر می رسید، توازن جنگ که پس از فتح فاو به سود ایران تغییر کرده بود، مجددا در حال تغییر به سود عراق می باشد.

در چنین موقعیت دشواری نیروهای بسیجی نیز به دلیل اتمام مأموریتشان در حال بازگشت به خانه های خود بودند. تحقق این امر می توانست ایران را در برابر حملات زمینی احتمالی عراق کاملا آسیب پذیر نماید، ضمن اینکه امکان اجرای عملیات دیگری نیز از میان می رفت. بر پایه این ملاحظات، مجددا تمامی طرح های عملیاتی بازبینی شد و سرانجام منطقه شلمچه - به دلیل موفقیت لشکر ۱۹ فجر و تیپ ۵۷ حضرت ابوالفضل (ع) در محور شلمچه در عملیات کربلای ۴ - مورد توجه فرمانده کل سپاه قرار گرفت.

وضعیت دشمن پس از عملیات کربلای ۴

دشمن پس از آنکه عملیات کربلای ۴ را با شکست مواجه ساخت، درصدد برآمد تا ابتکار عمل را به دست گرفته از فرصت به دست آمده بهره برداری کند. شواهد و قرائن نیز نشان می داد که چنانچه در آن وضعیت تغییری ایجاد نمی شد، دشمن برتری را از آن خود می ساخت؛ زیرا عراقی ها تبلیغات گسترده ای را تحت عنوان شکست عملیات سرنوشت ساز ایران آغاز کرده بودند. آنها با تشدید حملات هوایی و ادامه جنگ شهرها و تلاش برای بازپس گیری فاو، سعی کردند موازنه قوا را به طور کامل به نفع خود تغییر دهند.

عملیات کربلای ۵ پیشروی در شرق بصره (شلمچه)

ضرورت اجرای عملیات

نظر به اینکه هسته اصلی تلاش های سیاسی - نظامی ایران پس از فتح فاو، عمدتا معطوف به تعیین سرنوشت جنگ با کسب پیروزی نظامی در یک عملیات گسترده و سرنوشت ساز بود، طبعا در چنین وضعیتی تنها اجرای یک عملیات پیروز می توانست وضعیت را به سود ایران تغییر دهد. در این میان عواملی وجود داشت که علاوه بر تسهیل شرایط، جمهوری اسلامی را به اجرای عملیات تشویق و ترغیب می کرد. این عوامل عبارت بودند از:

۱ - شرایط نامطلوب سیاسی - نظامی: در وضعیتی که امکانات و نیروی انسانی کشور برای اجرای عملیات بسیج شده بود و متقابلا دشمن نیز با درک شرایط حساس حاکم بر جنگ، فشارهای خود را به ویژه بر مراکز صنعتی و اقتصادی وارد می ساخت، انتظارات موجود در جامعه و ضرورت های موجود بر جنگ، عملا اجرای عملیات پیروز را ایجاب می کرد. در واقع وضعیت مزبور و نگرانی های موجود به عنوان عامل بسیار مؤثر روحی و روانی، همواره مقدمه و در عین حال تحریک کننده تصمیم گیرندگان برای اجرای عملیات پیروز بود. از سوی دیگر، فرماندهی عالی جنگ خواستار تعیین تکلیف سریع تر نبرد با تداوم عملیات موفق و یا با صلحی شرافتمندانه بود که این امر فرماندهان سپاه را وادار به تصمیم گیری در این خصوص می کرد.

۲ - احتمال حمله دشمن به منطقه فاو: گزارش های دریافتی از تحرکات ارتش عراق در منطقه فاو بیانگر آماده سازی مقدمات حمله

دشمن به فاو بود. بنابراین هر گونه تأخیر در اجرای عملیات، به منزله دادن فرصت به دشمن برای بازپس گیری فاو و تغییر موازنه جنگ به زیان جمهوری اسلامی ایران ارزیابی می شد.

۳ – آمادگی نیروها: بسیج گسترده نیرو و امکانات در سال ۱۳۶۵ موجب شد که حدود ۳۰۰ گردان نیرو در یگان های نیروی زمینی سپاه پاسداران سازماندهی و برای آغاز عملیات مهیا شود. نزدیک به ۶۰ گردان از این نیروها در عملیات کربلای ۴ به کار گرفته شد و ۲۴۰ گردان نیرو همچنان آماده اجرای عملیات بود. این نیروی باقی مانده یکی از عوامل مؤثر و تعیین کننده در تصمیم گیری برای عملیات بود.

دلایل انتخاب منطقه شلمچه

۱ – ارزش سیاسی – نظامی منطقه: در اوضاع حاکم بر جنگ، منطقه عملیاتی و اهمیت سیاسی – نظامی آن جایگاه ویژه ای داشت. شهر بصره دومین شهر مهم عراق از جنبه سیاسی، نظامی و اقتصادی، به عنوان مهم ترین هدف استراتژی نظامی جمهوری اسلامی بود و منطقه شلمچه سرپلی مناسب برای دستیابی به شهر بصره و تأسیسات عمده نفتی عراق به شمار می آمد.

۲ – استقرار یگان های خودی در منطقه و نقش آن در غافلگیری دشمن:

منطقه شلمچه یکی از محورهای پشتیبانی کننده عملیات کربلای ۴ بود و بخش بزرگی از منطقه و عقبه های آن به طور نسبی آماده بهره برداری شده بود. همین موضوع از سویی، مشکل زمان را تا حدود زیادی حل می کرد و از سوی دیگر، به دلیل کاهش نقل و انتقالات و تحرکات، حساسیت دشمن را برنمی انگیخت. همچنین، به دلیل حضور همه یگان های رزمی سپاه در منطقه عمومی خرمشهر و آبادان، چندان به جابجایی و نقل و انتقال نیاز نبود و این مسئله در غافل گیری دشمن بسیار مؤثر بود.

۳ – انطباق ویژگی های منطقه شلمچه با شعار «عملیات سرنوشت ساز»: تصرف شلمچه به دلیل نزدیکی به بصره و اهمیت آن در تأمین اهداف

ص: ۲۰

سیاسی و نظامی ایران، می توانست تا حدودی پاسخ گوی انتظاراتی باشد که از تبلیغات گسترده ی اجرای «عملیات سرنوشت ساز» برای مردم ایجاد شده بود. به خصوص آنکه رژیم عراق همواره در طول جنگ بیشترین تبلیغات را درباره استحکام خطوط پدافندی خود در شلمچه انجام داده بود و خطوط دفاعی شرق بصره، نفوذ ناپذیرترین دژ عراق در تبلیغات این کشور و رسانه های جهانی معرفی شده بود.

۴ - تناسب منطقه با توان موجود: محدودیت توان خودی در پشتیبانی از جنگ، همواره انتخاب منطقه عملیاتی را تحت الشعاع قرار می داد، ولی در این مقطع، توان باقی مانده از عملیات کربلای ۴، برای اجرای عملیاتی گسترده در منطقه شلمچه کافی بود. پس از توقف عملیات کربلای ۴، ۸۰ درصد از توان آماده شده باقی مانده بود.

۵ - قابل پدافند بودن منطقه به دلیل وجود عوارض مناسب: از ویژگی های منطقه شلمچه، وجود عوارض طبیعی و مصنوعی متعدد در آن بود که امکان پدافند در هر مرحله از عملیات را فراهم می ساخت.

۶ - امکان اجرای آتش مناسب: محدودیت دشمن در استفاده از جاده های مواصلاتی به دلیل محدودیت زمین، تأثیر آتش توپخانه و ادوات نیروهای خودی را بسیار افزایش می داد.

۷ - موفقیت نیروهای عمل کننده در محور شلمچه در عملیات کربلای ۴: در عملیات کربلای ۴ موفقیت نسبی لشکر ۱۹ فجر در شکستن خط و رخنه لشکر ۵۷ در خط اول و دوم دشمن در امتداد دژ مرزی، زمینه مناسبی را برای اقدام در این منطقه فراهم کرد و فرماندهان دریافتند که امکان عملیات در منطقه شلمچه (پنج ضلعی) میسر است.

طراحی عملیات

طرح مانور

در پی بحث هایی که درباره مانور عملیات انجام گرفت، با توجه به بیش از ۲۰۰ گردان نیرویی که سپاه در اختیار داشت، کلیات طرح اولیه مانور تهیه شد و سپس طی جلسات متعددی که با حضور فرماندهان عالی جنگ تشکیل شد، سرانجام تصمیم قطعی برای اجرای عملیاتی گسترده در شلمچه با همت سپاه پاسداران و عملیات محدودی در منطقه غرب کشور با تلاش ارتش اتخاذ گردید.

طبق طرح مانور، سه قرارگاه مأمور اجرای عملیات شدند. قرارگاه کربلا با شش لشکر و دو تیپ سپاه مأموریت تصرف، پاک سازی و تأمین منطقه پنج ضلعی و غرب کانال پرورش ماهی را بر عهده داشت. در واقع مأموریت اصلی با هدف تصرف «جای پا» و فراهم سازی مقدمات عبور قرارگاه های قدس و نجف به قرارگاه کربلا واگذار شد.

پس از آن قرارگاه قدس مأموریت داشت با تحویل گرفتن خط، ابتدا به پشت نهر دوعیجی و پس از آن به سمت کانال زوجی پیشروی نماید.

قرارگاه نجف نیز مأموریت داشت پس از اقدام قرارگاه کربلا برای تصرف و تأمین جای پای اولیه، با تحویل گرفتن خط در حد فاصل جنوب جاده شلمچه تا جزیره بوارین وارد عمل شود و جناح چپ منطقه را پاک سازی و تأمین نماید.

آخرین شناسایی از دشمن

با مشخص شدن مأموریت قرارگاه کربلا، نیروهای شناسایی یگان های تحت امر این قرارگاه به سرعت به شناسایی خطوط دشمن اقدام کردند. در این امر توجه اصلی به شناسایی عمق آب و پیدا کردن

راه کارهای مناسب برای عبور بود. در نتیجه ی این تلاش، نزدیک به ۲۰ راه کار شناسایی شد.

ارتش عراق پس از عملیات کربلای ۴ سنگرهای تخریب شده خود را ترمیم کرد و نیروهای آسیب دیده خود را که متحمل صدمات زیادی شده بودند، تعویض کرد. منطقه وضعیت عادی داشت و آتش دشمن پس از گذشت چند روز از کربلای ۴ به تدریج سبک تر شده بود. البته دکل های دیده بانی و دستگاه های رازیت فرانسوی دشمن همچنان فعال بود و تحرکات نیروهای خودی را در عمق، با حساسیت دنبال می کرد.

رفع ابهامات

به رغم تلاش هایی که بلافاصله پس از عملیات کربلای ۴ آغاز و طی یک هفته به طور گسترده و جدی انجام شده بود، مجددا باحضور فرمانده عالی جنگ، ابهاماتی که همچنان درباره میزان هوشیاری دشمن، مشکلات و پیچیدگی های زمین منطقه و دشواری های شکستن خط، پاک سازی، تصرف و تأمین منطقه وجود داشت، بررسی گردید.

سرانجام پس از برگزاری یک جلسه پنج ساعته با حضور کلیه مسئولان و فرماندهان قرارگاه ها و یگان های سپاه، اجرای عملیات قطعی شد. در این خصوص محسن رضایی در آخرین جلسه با فرماندهان قرارگاه ها، درباره اجرای عملیات گفت:

«ما الآن در وضعیتی هستیم که باید به سرعت بر خودمان غلبه کنیم تا از این وسوسه های جانبی خود را نجات بدهیم. اگر بخواهیم از خسارات بیشتر جلوگیری کنیم، فقط بایستی با تمام قدرت و با تمام قوا و قبول هر مسئله ای، خلجان هایی را که در فکر و افکارمان هست بیرون بریزیم. تنها راه حلی که برادران باید در نظر داشته باشند این است که با یک روحیه ایثارگرانه ای، هم صداقتمان را به امام نشان بدهیم و هم انشاءالله به خداوند متعال نشان بدهیم و ثابت کنیم که ما واقعا برای آخرتمان می جنگیم و نه برای هیچ مسئله دیگر...» (۱) .

۱- ۲۳. معاونت سیاسی ستاد کل سپاه،بولتن بررسی، شماره ۱، اسفند ۱۳۶۶ ص ۱۱۳و۱۱۴.

بـدین ترتیب در طول جنگ تحمیلی برای اولین بار چنین عملیات گسترده و پیچیـده ای را به این نحو و با این زمان کوتاه (۱۲ روز) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی طرح ریزی کرد و برای اجرا آماده شد.

سازمان رزم

سازمان سپاه برای عملیات کربلای ۵ به شرح زیر تعیین گردید. البته این سازمان رزم در هنگام اجرای عملیات به دلیل پاره ای از مسائل تغییر کرد.

قرارگاه کربلا: لشکرهای ۳۳ المهدی (عج)، ۱۰ سیدالشهدا (ع)، ۱۹ فجر، ۲۵ کربلا، ۳۱ عاشورا و ۴۱ ثـارالله (ع) و تیپ های ۱۸ الغدیر و ۴۸ فتح.

قرارگاه قدس: لشکرهای ۱۴ امام حسین (ع)، ۸ نجف اشرف، ۳۲ انصار الحسین (ع)، ۷ ولی عصر (عج) و ۲۷ محمد رسول الله (ص) و ۴۴ قمر بنی هاشم (ع).

قرارگاه نجف: لشـکرهای ۵ نصـر، ۱۷ علی بـن ابی طـالب (ع)، ۱۰۵ قـدس، ۱۵۵ ویژه شـهدا، ۲۱ امـام رضـا (ع) و تیپ هـای حضرت ابوالفضل (ع)، ۲۹ نبی اکرم (ص) و ۱۲ قائم (عج).

در آستانه عملیات

در ادامه تلاـش هـای گسترده و فشـرده ای که برای پـای کـار رفتن یگـان هـا و کسب آمادگی برای عملیات انجام گرفت، در آسـتانه عملیـات، قبـل از شـروع درگیری، فرمانـدهی سـپاه مسائـل گونـاگونی را برای افزایش میزان آمادگی و درصـد احتمال موفقیت پیگیری کرد از جمله:

۱ – بررسـی و تکمیل مانور یگان ها: فرماندهی سـپاه تأکید داشت که در مراحل اولیه عملیات، تصرف دو سرپل در موفقیت و تداوم عملیات نقش اساسی دارد: یکی در غرب کانال ماهی و دیگری در غرب تقاطع جاده شلمچه و دژ مرزی معروف به پنج ضلعی. سـرپل «کانال ماهی» بیشتر به این دلیل مورد توجه بود که پیشـروی به طرف نهر جاسم در منطقه «پنـج ضـلعی» تضـمین بیشتری داشته باشد.

۲ - نیروی زرهی: اگر چه تصمیم گیری برای به کارگیری نیروی زرهی، در مقایسه با سایر مسائل، اندکی با تأخیر انجام گرفت، اما سرانجام پس از بررسی طرح مانور، تلاش مضاعفی در کیفیت و چگونگی هماهنگی با یگان های عمل کننده انجام پذیرفت تا هنگام عملیات مشکلی ایجاد نشود.

۳ - آتش توپخانه: با توجه به تردیدی که در میزان هوشیاری دشمن و ضعف هایی که در زمینه آمادگی یگان ها وجود داشت، اتکا بر آتش فزونی می یافت. بر همین اساس، فرمانده سپاه در جلسه ای با فرمانده گروه توپخانه ۱۵ خرداد، وی را نسبت به گروه های حساس، به ویژه پوزه کانال دقیق توجیه کرد. همچنین، به منظور آمادگی بیشتر قرارگاه های قدس و نجف برای تمرکز آتش، با فرماندهان این دو قرارگاه هماهنگی و توصیه های لازم انجام پذیرفت.

۴ - پشتیبانی: مشکلات مربوط به عقبه، از جمله مسائلی بود که باعث بروز ابهام و تردید در اجرای عملیات می گردید لذا پس از بحث و بررسی، قرارگاه های عاشورای ۳، ۲، ۱ و ۴ برای پشتیبانی تشکیل شد که مدیریت عبور را بر عهده داشتند.

۵ - هوشیاری دشمن: تجربه عملیات کربلای ۴ ایجاد می کرد که این بار تحرکات دشمن با دقت بیشتری پیگیری شود و از همین رو، مقرر شده بود که در صورت لزوم فرمانده سپاه شخصا برای توقف عملیات تصمیم بگیرد.

طی پیگیری هایی که تا آستانه عملیات انجام گرفت، مسائل گوناگونی از دشمن دیده شد، با این حال از مجموع تحرکات دشمن در منطقه عملیاتی کربلای ۵ تحلیل مشخصی ارائه نمی شد اما همواره بر این احتمال تأکید می شد که دشمن قصد حمله به فاو را دارد، از سویی این امیدواری وجود داشت که به محض آغاز درگیری در شلمچه، دشمن در صورتی که قصد حمله به فاو را هم داشته باشد، صرف نظر کرده خود را برای پاسخ گویی به تک ایران در شلمچه، آماده کند.

ص: ۲۵

شرح عملیات هجوم به مستحکم ترین خطوط دشمن

شب و روز اول عملیات

بر اساس زمان بندی مقرر بود عملیات ساعت ۲ بامداد آغاز شود، اما قبل از این زمان خبرهایی به قرارگاه رسید که نشان می داد عملیات فاش شده است، لذا با قرائت رمز عملیات، دستور شروع عملیات در ساعت ۳۵: ۱ بامداد ۱۹ دی ۱۳۶۵ به طور رسمی صادر شد. با آغاز عملیات روشن شد که برخلاف تصور فرماندهان خودی،دشمن نسبت به هیچ یک از محورهای عملیاتی به طور کامل هوشیار نبوده است و تنها به محور پنج ضلعی (به دلیل تجربه عملیات کربلای ۴) توجه بیشتری داشت، ضمن آنکه در محور کانال پرورش ماهی صددرصد غافل گیر شده بود. همین غفلت، تزلزل قوای دشمن را در پی داشت و فرمانده سپاه نیز تلاش می کرد با حداکثر استفاده از این وضعیت در پیشروی یگان ها و آمادگی قرارگاه قدس و نجف برای عبور تسریع کند.

حدود دو ساعت پس از آغاز عملیات گزارش ها چنین است: لشکر ۴۱ ثار الله (ع) از کانال پرورش ماهی عبور کرده و لشکر ۲۱ امام رضا (ع) در نوک جزیره بوارین خط را شکسته است. همچنین لشکر ۳۱ عاشورا با لشکر ۱۹ فجر در داخل پنج ضلعی و با لشکر ۴۱ ثار الله (ع) در شرق کانال پرورش ماهی الحاق کرده اند و لشکر ۴۱ ثار الله (ع) نیز به غرب کانال ماهی نفوذ کرده است. با این اقدامات، در این منطقه امکان ادامه تک فراهم شد. از این پس تا روشن شدن هوا،

درگیری رزمندگان اسلام بیشتر در محور سرپل کانال ماهی و پنج ضلعی بود، لذا امیدواری زیادی برای ادامه عملیات به وجود آمد. به ویژه آنکه در طول روز اول نیز، مثلثی غرب کانال زوجی تصرف شد. حوالی ظهر، لشکر ۱۰ سیدالشهدا (ع) و لشکر ۱۹ فجر به کانال هفت پل رسیدند. سپس لشکر ۱۰، هلالی شلمچه را تصرف کرد و لشکر ۱۹ به پاک سازی اطراف پل و الحاق با دو جناح خود مشغول شد. لشکر ۳۱ عاشورا نیز با تصرف یک ضلع کانال ماهی، سعی کرد که از نوک کانال به سمت راست مانور کند بتواند با لشکر ۲۵ کربلا الحاق کرده، سرپل مورد نظر را پوزه کانال ماهی تصرف نماید. در این میان، تنها تلاش دشمن در پنج ضلعی، مقاومت در قرارگاه فرمانده تیپ بود که به وسیله تعدادی تانک انجام می گرفت.

در جزیره بوارین نیز هم زمان با محورهای کانال ماهی و پنج ضلعی، لشکر ۲۱ امام رضا (ع) از قرارگاه نجف، با هدف فریب دشمن، وارد عمل شد. با وجود موفقیت عملیات لشکر ۲۱ امام رضا (ع) تا حدود ساعت ۸ صبح، قبل از ظهر از قرارگاه نجف خبر رسید که از جزیره بوارین عقب نشینی شده است. دشمن با مشاهده اوضاع غرب کانال ماهی، نسبت به کل منطقه، به ویژه حد فاصل نهر جاسم تا کانال زوجی احساس خطر کرد. ارتش عراق نخستین فشارهای خود را روی لشکرهای ۲۵ کربلا، ۴۱ ثار الله (ع) و محور پدبوبیان متمرکز کرد. دشمن با درک این موضوع که تمام تلاش جبهه خودی متوجه باز کردن عقبه خشکی از نوک کانال ماهی و از داخل پنج ضلعی است، برای نگهداری مثلثی پشت کانال تلاش بسیاری کرد و نیروی فراوان و آتشی پرحجم به کار گرفت.

در این حال، فرماندهی عملیات درصدد برآمد تا فشار فوق العاده دشمن روی محور کانال ماهی را کاهش داده و بر سرعت پیشروی در داخل پنج ضلعی بیفزاید تا عقبه خشکی را باز کند.

تا قبل از ظهر، تدبیر این بود که لشکرهای ۷ ولی عصر (عج)، ۸ نجف و ۱۴ امام حسین (ع) از کانال ماهی عبور کرده وارد منطقه درگیری

شوند، اما وقتی مشخص شد که لشکر ۱۰ سیدالشهدا (ع) مواضع هلالی پشت جاده شلمچه را تصرف کرده است، دستور داده شد لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص) از محور کانال ماهی و نیروهای زرهی از جاده فجر - که به تازگی باز شده بود - وارد عمل شوند و یگان های درگیر در پنج ضلعی به محدوده تصرف شده خود عمق بدهند. لذا کانال هفت پل به دو قرارگاه قدس و نجف واگذار شد. از پل سوم کانال هفت پل به سمت دژ تا جاده شلمچه، به قرارگاه نجف واگذار شد که بایستی لشکرهای ۵ و ۱۷ به سمت دژ و قسمت راست آن که شامل خاکریزهای مقطعی دشمن در امتداد کانال کوثر بود، وارد عمل می شدند و در جناح راست، لشکر ۸ نجف از قرارگاه قدس وارد عمل می شد. به منظور هماهنگ کردن یگان ها، جاده آسفالت شلمچه به عنوان خط هماهنگی انتخاب شد.

به طور کلی از آغاز عملیات تا بعد از ظهر روز اول، سه موضوع روشن شد:

۱ - رفع ابهام درباره میزان هوشیاری دشمن.

۲ - امید به موفقیت تلاش قرارگاه کربلا برای تصرف جاپای اولیه.

۳ - فراهم شدن مقدمات عبور قرارگاه نجف و قرارگاه قدس و نیز باز شدن عقبه خشکی و عبور زرهی.

در واقع، اوضاع برای آغاز پیشروی مناسب شده بود و بایستی با استفاده از گسیختگی دشمن، به سرعت، زمین های بیشتری تصرف می شد.

ساعت ۱۶: ۳۰ دشمن با ۱۰ تیپ، پاتک شدیدی را در محور غرب کانال ماهی آغاز کرد و همچنین مانع از الحاق لشکرهای ۲۵ کربلا و ۳۱ عاشورا در نوک کانال ماهی می شد و میان لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا (ع) و ۱۹ فجر نیز رخنه ایجاد کرد. با وجود موفقیت های مهمی که به دست آمده بود، اوضاع کاملا اطمینان بخش نبود. در این حال فرمانده سپاه، آقای هاشمی رفسنجانی را از آخرین وضعیت صحنه درگیری آگاه کرد و درخواست نمود تا برای تجزیه قوای دشمن، نیروی زمینی ارتش عملیات کربلای ۶ را در سومار آغاز کند.

شب و روز دوم عملیات

در شب دوم عملیات هر سه قرارگاه (کربلا، قدس و نجف) وارد عمل شدند. قرارگاه کربلا با لشکرهای ۱۰ سیدالشهدا (ع)، ۲۵ کربلا، ۲۷ حضرت رسول (ص)، ۳۱ عاشورا و ۳۲ انصار الحسین بایستی وارد عمل می شد، اما لشکرهای ۲۷، ۱۰ و ۳۲ به پای کار نرسیدند. لشکرهای ۲۵ و ۳۱ نیز نتوانستند با یکدیگر الحاق کنند. از سوی دیگر، دشمن به دلیل اهمیت تلاش نیروهای خودی، مصرانه مقاومت می کرد و با درک اهمیت محور کانال ماهی، توان مضاعفی را در این محور وارد عمل کرد و بیشترین فشار را متوجه لشکر ۲۵ کربلا نمود. رزمندگان لشکر ۲۵ نیز حدود ۴۸ ساعت (تا بعد از ظهر روز دوم) در محاصره دشمن بودند و برای حفظ سرپل به دست آمده، مقاومت می کردند.

قرارگاه های قدس و نجف به دلیل ارتباط نزدیک هدف هایشان، با کمک و مشورت یکدیگر، مانور و هدایت یگان های خود را انجام دادند و در پنج ضلعی وارد عمل شدند و مقدار کمی پیشروی کردند. فرماندهان دو قرارگاه پس از بررسی اوضاع مصمم شدند که مواضع به دست آمده را به هر شکل ممکن حفظ کنند، لذا تا پایان روز دوم، مواضع تصرف شده حفظ گردید و برای ادامه عملیات تا بوارین نیز طرح ریزی به عمل آمد.

ارتش عراق در روز دوم عملیات سه هدف را دنبال می کرد: متوقف کردن یگان های خودی در پنج ضلعی و جلوگیری از تعمیق عملیات و باز شدن جاده شلمچه؛ پس گرفتن سرپل غرب کانال ماهی به هر نحو ممکن و تهدید عقبه آبی جبهه خودی از طریق جناح راست عملیات.

از این رو دشمن روی جناح راست و سرپل غرب کانال ماهی فشار زیادی می آورد. در چنین وضعیتی فرمانده سپاه تحلیل جدیدی را ارائه داد که بر مبنای آن با حرکت تأخیری در سمت لشکر ۲۵، قرارگاه قدس و قرارگاه نجف مأموریت خودشان را تا رسیدن به پاشنه (انتهای بوارین) انجام دهند. در واقع مقاومت لشکر ۲۵ در غرب کانال

ماهی، اجرای همان حرکت تأخیری بود.

با ره یافت جدید، فلش ادامه تک، از کانال ماهی برداشته شد و پنج ضلعی صحنه اصلی تحقق هدف های عملیات کربلای ۵ گردید. البته زمینه تحقق این تصمیم نیز وجود داشت؛ زیرا از این پس، فلش اصلی حمله برخلاف جهت مواضع دفاعی دشمن در قبل از عملیات بود. زیرا مواضع دفاعی عراق از شمال به جنوب بود، اما سمت فلش خودی در پنج ضلعی از شرق به غرب بود. این از مهم ترین ویژگی های عملیات کربلای ۵ به شمار می رفت که اکنون به طور کامل بایستی از آن بهره برداری می شد. بر این اساس، ادامه عملیات مستلزم دو اقدام مهم بود:

۱ - باز کردن جاده های منتهی به پنج ضلعی و شلمچه.

۲ - تعمیق عملیات با تلاش یگان های موجود در پنج ضلعی.

غروب روز دوم، بارقه های امید برای مغلوب کردن دشمن، در میان ابهامات و نگرانی ها، دیده می شد. اما جبهه خودی، تحت دو فشار اساسی قرار داشت: حملات هوایی، آتش پرحجم دشمن. نیروی هوایی عراق بیشترین حملات خود را روی جاده فجر، داخل پنج ضلعی، جاده شلمچه و مواضع توپخانه متمرکز کرده بود. بنابر توافقات قبلی، قرار بود نیروی هوایی ارتش سیستم موشکی هاگ (هاوک) را به طور کامل فعال نگه دارد و ۱۰ دستگاه پدافند هوایی اورلیکن را نیز کنار جاده شلمچه مستقر کند. ولی نه سیستم موشک هاگ فعال شد و نه تجهیزات پدافند هوایی اورلیکن به طور کامل به منطقه انتقال داده شد. لذا دشمن از این خلأ استفاده کرد و با افزایش حجم آتش، عرصه را بر رزمندگان تنگ کرد.

شب و روز سوم عملیات

در تصمیم گیری برای شب سوم عملیات، محور پنج ضلعی اهمیت بیشتری یافت، ضمن آنکه حفظ سرپل کانال ماهی و الحاق میان برخی یگان های آن محور و نیز توسعه سرپل در برنامه ریزی گنجانده شد.

از این رو مانور شب سوم در سرنوشت عملیات نقش تعیین کننده ای داشت. به گونه ای که فرمانده سپاه از مسئول دفتر خود خواست تا با دفتر امام خمینی تماس بگیرد و به وی گفت:

«به آقای انصاری بگویید از قول من به امام بگویند که امشب شب سرنوشت ساز است و دعا کنید. ما با تمام قوا و دشمن با تمام قوا درگیر شده ایم.» (۱) .

چندی بعد، آقای انصاری در تماس با قرارگاه گفت:

«پیام آقا محسن را به امام گفتم. ایشان فرمودند به بچه ها بگویید من آنها را دعا می کنم.»

عملیات، دو سه ساعت پس از غروب آفتاب، در محورهای مختلف شروع شد.

قرارگاه کربلاـ در دو محور کانال ماهی و محور راست برای انفجار پل ها وارد عمل شد. لشکرهای ۷ ولی عصر (عج)، ۱۰ سیدالشهدا (ع)، ۲۵ کربلا، ۲۷ حضرت رسول (ص)، ۳۱ عاشورا، ۳۲ انصار الحسین، ۴۱ ثار الله (ع) مأموریت رسیدن به هدف ها را به عهده داشتند. در این محور، به دلیل اهمیت و ارزش زمین، دشمن مقاومت و سرسختی بسیاری نشان می داد. از این رو، یگان های عمل کننده که طی چند شب گذشته توانایی اصلی خود را صرف کرده بودند، در شب سوم موفقیت چندانی به دست نیاوردند.

در پی ناکامی یگان ها در رسیدن به اهداف، دشمن در ساعت ۱۰: ۸ صبح، با استفاده از رخنه موجود میان لشکرهای ۷ ولی عصر (عج) و ۱۰ سیدالشهدا (ع) فشار خود را آغاز کرد. نیروهای عراقی پس از حضور در مثلثی پشت کانال، تلاش بسیاری کردند تا به داخل پنج ضلعی رخنه کنند که در صورت موفقیت آنها، عقبه نیروهای قرارگاه های قدس و نجف در پنج ضلعی بیرون از آن به سمت بوارین و عقبه شماری از یگان های قرارگاه کربلا بسته می شد و بدین ترتیب، خطر بزرگی جبهه خودی را تهدید می کرد. با درک این مسئله، فرمانده سپاه به تیپ زرهی ۲۰ رمضان دستور داد تعدادی تانک بالای

۱- ۲۴. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گزارش قرارگاه نجف در عملیات کربلای ۵، حسین اردستانی، ص ۱۴۱.

سکو برده از آنجا دشمن را در مثلثی پشت کانال زیر آتش بگیرند. به توپخانه نیز دستور داده شد حجم آتش سنگینی را روی منطقه تجمع دشمن در پشت کانال ماهی اجرا کند. همچنین، واحدهای زرهی لشکرهای ۸ نجف و ۱۴ امام حسین (ع) موظف شدند از پشت نهر دوعیجی دشمن را در پشت نهر جاسم با تیر مستقیم تانک بزنند.

دشمن نیز متقابلاـ به اقدامات شدیدی دست زد و از ساعت ۹ صبح به بمباران صحنه درگیری و عقبه ها و حمله شیمیایی پرداخت. با توجه به فشارها و رخنه دشمن به پشت مثلثی کانال، به نظر می رسید حفظ دستاوردهای عملیات در روز سوم چندان آسان نباشد. در این وضعیت بحرانی، غلامعلی رشید از طرف فرمانده سپاه، طرح جدیدی را به عنوان مأموریت قرارگاه های قدس و نجف ابلاغ کرد. طبق این طرح، قرارگاه قدس بایستی پس از رسیدن به جاده شلمچه، با نود درجه چرخش به سمت راست تا چهارراه (تلاقی جاده شلمچه و جاده آسفالت که از شمال و جنوب به کانال ماهی و جزیره شلحه وصل می شد) ادامه تک می داد. البته عمده ترین مشکل این طرح، چگونگی هماهنگی یگان ها بود که بررسی گردید.

اگر چه فرمانده قرارگاه نجف (مصطفی ایزدی) به تغییر طرح مانور نظر مثبتی نداشت و کم و بیش مخالفت خود را ابراز می کرد، اما محمدعلی (عزیز) جعفری، فرمانده قرارگاه قدس، دلایل زیر را برای اجرای طرح جدید برشمرد تا وی متقاعد شود:

۱ - اتصال محور قرارگاه کربلا به محور قرارگاه های قدس و نجف.

۲ - تهدید عقبه های دشمن.

۳ - محدود کردن دشمن در استفاده از معابر وصولی.

۴ - تهدید جدی عقبه جزیره بوارین و...

به هر تقدیر، یک ساعت پس از شروع حمله، لشکرهای ۸ نجف (از قرارگاه قدس) و ۱۷ علی بن ابی طالب (ع) (از قرارگاه نجف) با سرعت شگفت آوری به جاده آسفالت رسیدند که این پیشروی بیشتر به دلیل عدم حضور چشمگیر دشمن بود.

در محور پنج ضلعی، آتش توپخانه دشمن شدت و حجم زیادی داشت. در این حال، تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) دو هلالی غرب نهر دوعیجی را پاک سازی کرده بود اما درباره جناح چپ و حرکت لشکر ۵ نصر همچنان نگرانی وجود داشت.

در ادامه عملیات، با توجه به اوضاع نامناسب محور کانال ماهی و سماجت و فشار دشمن در این محور و جلوگیری از الحاق دو جناح قرارگاه کربلا ـ در مثلثی نوک کانال، این نگرانی وجود داشت که دشمن از این محور داخل شود و اوضاع منطقه قرارگاه های قدس و نجف را به هم بزنند.

در این اوضاع که گزارش هایی از تشتت و گسیختگی دشمن می رسید و به خصوص با گزارش فرمانده لشکر ۵ نصر از صحنه درگیری مبنی بر پیشروی نیروهایش روی دژ مرزی، فرماندهان قرارگاه های قدس و نجف مجاب شدند عملیات را در روز ادامه دهند. در اتخاذ این تصمیم، حضور لشکر ۱۷ علی بن ابی طالب (ع) در جنوب جاده آسفالت (موازی پیچ نهر دوعیجی) و نیز پیشروی در جناح راست و الحاق این دو قرارگاه در محور دوعیجی، نقش تعیین کننده ای داشتند. برای سرعت بخشیدن به کار، هماهنگ کردن یگان ها نیز به تشکیل جلسه ای در خط درگیری موکول شد. (۱) .

در حالی که بحث درباره چگونگی ادامه درگیری مطرح بود، [شهید] غلامرضا صالحی، معاون فرمانده قرارگاه نجف - که نقش مؤثری در زمینه طراحی عملیاتی در قرارگاه نجف و در اکثر زمینه ها داشت و از خط بازگشته بود - وارد سنگر هدایت عملیات شد و مشاهدات خود را از منطقه درگیری بازگو کرد. از آنجا که تصمیم گیری نیاز به اطلاعات صحیح و کارشناسی داشت، این اطلاعات بسیار ارزشمند بود. وی گفت:

«در محور نهر دوعیجی لشکر ۱۷ تا ابتدای پیچ رفته و تعدادی اسیر هم گرفته اند. دشمن روی لشکر ۱۷ فشار می آورد که یکی از گردان های لشکر امام رضا (ع) را عقب زد و موضع «نون» شکل

۱- ۲۵. مأخذ ۲۳، ص ۱۲۳.

دوم جلوی پیچ دوعیجی را تصرف کرد. پس از رسیدن لشکر امام رضا (ع)، به قاآنی گفتیم که این محور را تحویل بگیرد و لشکر ۱۷ هم از سر پیچ نهر به سمت چپ بیاید و با لشکر نصر و تیپ قائم الحاق کنند و از جاده وسط بروند به سمت پایین [بوارین] .» (۱) .

غلامرضا صالحی در گزارش خود اوضاع دشمن را متشتت و از هم گسیخته توصیف کرد و زمینه را برای ادامه عملیات مناسب خواند.

به هر حال اوضاع نبرد در روز سوم تا اندازه ای رضایت بخش بود و دشمن هنوز نتوانسته بود کار اساسی انجام دهد. ضمن آنکه بسیار تأکید شد قرارگاه نجف به سمت پاشنه (بوارین) حرکت کرده، کار را تمام کند. پیشروی این قرارگاه به سمت غرب منطقه عملیاتی و تصرف زمین صحنه درگیری تا نهر خین و سپس تصرف جزایر بوارین، ام الطویله و ماهی، تحول و پویایی جدیدی در صحنه نبرد و ادامه عملیات به وجود می آورد.

از سوی دیگر، پیگیری و فشار سپاه پاسداران به منظور تلاش بیشتر نیروی هوایی و هوانیروز ارتش برای خنثی کردن اقدامات دشمن در هوا ادامه یافت. در این حال، بر اساس وضعیت موجود و امیدواری نسبت به آن، فرمانده سپاه با آقایان هاشمی، خامنه ای و منتظری تماس تلفنی گرفت و اوضاع نبرد را به آگاهی آنها رساند. آقای هاشمی گفت:

«الآن احمد آقا (فرزند امام) تأکید کرد سلام امام را به بچه ها برسانید.» آقای هاشمی افزود:

«باید ادامه بدهند، دیگر ما دست برنمی داریم. به آنها (فرماندهان) بگویید مناسب این است که دیگر تمام کنیم.»

در پایان روز سوم اگر چه دشمن در جبهه کانال ماهی توانسته بود نیروهای خودی را به مواضع روز قبل بازگرداند ولی به کانال ماهی و پل آن دست نیافته بود و با حضور نیروهای خودی در این منطقه در ناامنی به سر می برد. به نظر می رسید دشمن در روز چهارم تلاش خواهد کرد که ابتدا پیشروی رزمندگان در منطقه شلمچه را متوقف

۱- ۲۶. مأخذ ۲۳، ص ۱۲۵.

نماید، سپس در محور کانال ماهی نیروهای خودی را عقب بزنند لذا ضروری بود در شب چهارم عملیاتی اجرا شود که امکان اقدامات مذکور دشمن سلب گردد. از سوی دیگر، توان یگان های خودی طی سه شبانه روز درگیری شدید کاهش یافته بود، هر چند تدابیری برای بسیج نیرو و تجدید سازمان یگان ها در حال انجام بود.

شب و روز چهارم عملیات

محقق نشدن اهداف عملیات شب سوم به طور کامل و تشدید فشار و رخنه دشمن در برخی محورها طی روز سوم، موجب گردید در شب چهارم بر تکرار مانور شب سوم تأکید شود تا موقعیت خودی تثبیت گردد، زیرا در غیر این صورت، در روز چهارم رزمندگان باید فشار طاقت فرسایی را تحمل می کردند. معاون عملیاتی فرمانده کل سپاه درباره شب چهارم گفت:

«امشب، شب تثبیت است و اگر نشود، فردا وضع بدی خواهد بود.»

دشمن در شب چهارم، علاوه بر تلاش هایی که در محور قرارگاه کربلا، جناح راست عملیات و مثلثی پشت کانال ماهی به عمل آورد، نزدیک غروب روز سوم، با هدف حفظ جزیره بوارین، به دو تیپ خود مأموریت داد در جنوب منطقه عمل لشکر ۱۷ علی بن ابی طالب (ع)، در چپ و راست پل محل عبور جاده خاکی، وارد عمل شوند. دشمن پس از ناامیدی از عقب زدن رزمندگان از سرپل غرب کانال ماهی و نیز مشاهده پیشروی نیروها به سمت جزیره بوارین، تصمیم گرفت تلاش خود را در محور غرب پنج ضلعی متمرکز کند تا از پیشروی رزمندگان جلوگیری نماید. در مقابل، قرارگاه نجف نیز تلاش کرد تا خود را به پشت نهر خین به طرف نهر دوعیجی برساند. این اقدام در صورت موفقیت، کار دشمن را یکسره می کرد، ضمن آنکه لشکر ۵ نصر نیز فلش حمله خود را به سمت جزیره بوارین نشانه رفته بود.

قرارگاه قدس و کربلا نیز در این شب درصدد الحاق با یکدیگر در مثلثی پشت کانال ماهی برآمدند اما نتوانستند با هم الحاق کنند و

تلاش قرارگاه کربلا- بیشتر جنبه انهدامی داشت. در محور قرارگاه نجف، به رغم مقاومت شدید دشمن برای حفظ جزیره بوارین، لشکر ۵ نصر موفق به پیشروی در این جزیره شد و تلاش رزمندگان و ادامه پیشروی در روز، پاتک دشمن در این محور را با ناکامی مواجه کرد.

در روز چهارم عملیات با هدف حفظ مواضع جناح راست و تثبیت موقعیت در منطقه کانال پرورش ماهی، رها کردن آب در برابر دشمن در دستور کار قرار گرفت و قرارگاه کربلا از این پس مأموریت یافت که در این جناح و غرب کانال و پنج ضلعی در چند زمینه تلاش کند: مقاومت در برابر دشمن به منظور ایجاد شرایط مناسب برای ادامه مأموریت قرارگاه های قدس و نجف؛ اجرای عملیات ایذایی؛ تقویت خطوط پدافندی جنوب کانال ماهی؛ تلاش برای الحاق دو محور کانال ماهی و کانال پنج ضلعی.

با اتخاذ تصمیم فوق، مأموریت آفندی قرارگاه کربلا عملا به پایان رسید و با اصلی شدن مأموریت قرارگاه های قدس و نجف، عملیات با دو هدف اصلی تصرف خط نهر جاسم و پاک سازی جزیره بوارین ادامه یافت. پیش بینی می شد دشمن نیز که از بازپس گیری منطقه عاجز شده است، تغییر خط مشی داده و با توجه به تلفات بسیاری که به ارتش عراق وارد شده است، اصل «حفظ قوا» را به بازپس گیری منطقه ترجیح دهد.

شب و روز پنجم عملیات

در شب پنجم عملیات تأکید بر تصرف زمین مثلثی شکل زاویه مرز و تأمین جزیره بوارین، با همت قرارگاه نجف بود. قرارگاه قدس نیز ضمن بازسازی یگان هایش، مأمور به انهدام قوای دشمن شد تا از آمادگی دشمن برای پاتک در روز پنجم جلوگیری شود. جاده شلمچه نیز باید در این شب تأمین می شد.

قبل از آغاز عملیات امشب، دشمن در بوارین و نهر خین پاتک کرد و عملیات خودی را یک ساعت به تأخیر انداخت. درگیری در

جزیره بوارین تا صبح ادامه داشت که این جزیره کامل پاک سازی نشد و با این پیش بینی که دشمن در محور قرارگاه نجف قادر به حفظ زمین نیست بر پیشروی سریع تر در این جزیره تأکید می شد. با تلاش یگان مهندسی لشکر نجف و حمایت توپخانه و زرهی، خاکریزی دو جداره در کنار نهر هسجان احداث شد که اهمیت زیادی در تأمین جاده شلمچه و موفقیت مانور قرارگاه نجف داشت. هر چند این خاکریز به دلیل کمبود دستگاه مهندسی تا صبح کامل نشد.

پاتک شدید و بی سابقه لشکر گارد ارتش عراق از ساعت ۳ بامداد در غرب کانال پرورش ماهی آغاز شد و اتصال یگان های خودی را در غرب کانال با پنج ضلعی گسست. فشار فوق العاده دشمن ابتدا روی رزمندگان لشکر ۱۰ سیدالشهدا (ع) و سپس لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص) متمرکز شد و بعضی از مواضع خودی به دست دشمن افتاد. خطر کل منطقه غرب کانال ماهی را تهدید می کرد و روز پرفشار و مشکلی پیش بینی می شد. با تدبیر فرمانده عملیات برای روز پنجم، قرارگاه نجف موظف شد که به تثبیت منطقه تحت تصرف خود بپردازد و قرارگاه قدس نیز خاکریز شب گذشته را تکمیل کند.

فشارهای دشمن در روز پنجم، ارزیابی توان خودی محسوب می شد و ورود پی درپی یگان های تازه نفس ارتش عراق، این نظریه را تأیید می کرد. البته در این منطقه، جنگ بسیار پیچیده و ناخواسته ای به دشمن تحمیل شده بود. ارتش عراق پی درپی تیپ و لشکر وارد منطقه نبرد می کرد که اینها بدون فرصت کافی برای توجیه و شناسایی، در منطقه ای پیچیده که قوای دو طرف در هم قاطی بودند، درگیر و به سرعت متلاشی می شدند یا آتش شدید خودی روی عقبه و جاده های دشمن، آنها را قبل از درگیری منهدم می کرد. مقاومت و از جان گذشتگی رزمندگان، به خصوص نیروهای لشکر ۱۰ سیدالشهدا (ع)، به دفع پاتک عراقی ها در محور کانال ماهی و کاهش فشار در این محور و تمرکز فشار در جاده شلمچه و پشت نهر دوعیجی انجامید.

با پیشنهاد فرمانده لشکر ۸ نجف و قبول فرمانده قرارگاه قدس، دو لشکر ۸ نجف و ۱۴ امام حسین (ع)، در شمال منطقه نهر دوعیجی، با اجرای عملیاتی تا قلب قوای دشمن نفوذ کردند، طوری که سازمان آنها از هم پاشید و فرماندهی شان مختل شد. در ادامه، عملیات به چهارراه شلمچه کشانده شد و با تلاش تانک های خودی، عقبه یگان های پاتک کننده عراقیناامن گردید و همین به تردید دشمن برای ادامه فشار منجر شد و از این پس ارتش عراق برای متوقف کردن تک نیروهای خودی به ست غرب (به موازات جاده شلمچه) و جنوب (به سمت بوارین و اروند)، تلاش می کرد.

به این ترتیب دشمن به رغم فشاری که از بامداد روز پنجم برای عقب زدن قوای خودی آغاز کرد، در اواسط روز به تردید افتاد و در عصر این روز فشار کاملا کاهش یافت.

شب و روز ششم عملیات

در شب ششم عملیات، تمام فکرها و تلاش ها متوجه استفاده از شرایط موجود برای رسیدن به ساحل اروند بود. در جناح راست، با وجود کاهش نسبی فشار دشمن در بعد از ظهر روز پنجم، کماکان مشکلات فراوانی وجود داشت که ادامه درگیری را ناممکن می کرد و با توجه به کاهش توان یگان های قرارگاه کربلا عملیات این قرارگاه در شب ششم منتفی شد. تدبیر اصلی فرمانده سپاه در این شب، ادامه تک به طرف جزیره بوارین بود؛ و این در حالی بود که حجم آتش خودی کاهش یافته بود و انهدام بسیاری از دستگاه های مهندسی نیز ترمیم خطها و ایجاد مواضع مستحکم را با مشکلات جدی روبه رو ساخته بود. (۱) در این مرحله توپخانه ها به طور متمرکز تحت مسئولیت فرماندهی توپخانه قرارگاه خاتم قرار گرفت تا با توجه به اولویت ها آتش اجرا شود.

به دلیل اهمیت و نقش منطقه قرارگاه نجف در سرنوشت عملیات، مأموریت این قرارگاه در شب ششم تصرف کامل جزیره بوارین و

۱- ۲۷. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، طراحی و انجام عملیات کربلای ۵، ص ۱۶۸ تا ۱۷۰.

قرارگاه دشمن تعیین شد.

عملیات قرارگاه در شب ششم از حدود ساعت ۲۲ آغاز شد و تا ساعت ۷ دقیقه بامداد خبری از درگیر شدن یگان ها با دشمن به قرارگاه نرسید. در این ساعت خبر رسید که فرمانده لشکر ۱۵۵ ویژه شهدا و معاون وی بر اثر حمله شیمیایی مصدوم و ناچار به ترک پنج ضلعی شده اند. عده ای از نیروهای این لشکر نیز بر اثر فشار دشمن عقب نشینی کردند. (۱) .

در شب ششم تیپ ۲۹ نبی اکرم (ص) مانند شب گذشته، یکی از مواضع «ب» شکل را پاک سازی کرد و درصدد پاک سازی موضع «ب» شکل دوم بود. تیپ خاتم الانبیاء (ص) نیز بین آنتنی ۳ و ۴ و ساحل آن مستقر شد. حضور این تیپ در داخل جزیره بوارین، برای فرماندهان لشکر ۱۰۵ قدس در بوارین امیدوار کننده بود. به هر تقدیر، عدم احداث خاکریز و اوضاع کلی منطقه قرارگاه نجف که فاقد انسجام و پیوستگی بود، موجب شد تیپ خاتم الانبیاء (ص) به ابتدای سه جاده آنتنی عقب نشینی کند. تیپ ۲۹ نبی اکرم (ص) در پی آتش دشمن و تلاش نیروهای پیاده عراقی، از مواضع تصرف شده عقب نشینی کرد. در نهایت، مانند دو روز گذشته، تنها لشکر ۱۰۵ قدس موضع تصرف شده داخل بوارین را حفظ کرد و با تحمل شرایط بسیار سخت، درصدد تحکیم و تثبیت پیشانی و جاپای به دست آمده برآمد.

در واقع، شب ششم سومین شب پیاپی بود که قرارگاه نجف پس از پنج ضلعی، به قصد تصرف قرارگاه قصر و تصرف کامل جزیره بوارین حمله می کرد، اما اهداف به طور کامل تصرف نمی شد.

فرماندهان نواحی سپاه سراسر کشور که به منطقه عملیاتی فراخوانده شده بودند، در روز ششم در جلسه ای که در مقر امام علی (ع) برگزار شد شرکت کردند. فرمانده کل سپاه در این جلسه ضمن توجیه آنها به عملیات و موقعیت ویژه ای که سپاه و کشور در آن قرار گرفته، گفت:

«ما زمینی به دست آورده ایم که اگر هر شب با ۱۰ گردان عمل

۱- ۲۸. مأخذ ۲۴، به نقل از نوار شماره ۲۵، قرارگاه نجف، ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

کنیم چون دور عملیات در دست ماست از آنها تلفات می گیریم، ولی اگر دو شب عمل نکنیم دور را از دست می دهیم. تأخیر اصلا به نفع ما نیست... سیاست ما تداوم عملیات است ولو هر روز یک کیلومتر پیش برویم.»

فرماندهان نواحی پس از توجیه به اهمیت منطقه و عملیات، موظف شدند برای بسیج نیرو به مناطق تحت فرماندهی خود بازگردند. (۱) .

شب و روز هفتم عملیات

شب هفتم عملیات، تقریبا جبهه راکد بود و فقط در چند نقطه این تلاش ها انجام گرفت: لشکرهای ۷ ولی عصر (عج)، ۱۹ فجر و ۳۱ عاشورا در سمت راست نهر دوعیجی به طرف جاده آسفالت عملیات انجام دادند و توانستند مقداری پیشروی کنند. در منطقه قرارگاه نجف، به دلیل کاهش توان یگان ها و مشکلات شش شب عملیات، در شب هفتم اقدام خاصی صورت نگرفت. لشکر ۵ نصر هم که می بایست از جلوی خط لشکر قدس به سمت ساحل اروند صغیر پیشروی می کرد، به علت کمبود زمان برای عملیات، نیروهای خود را عقب کشید. (۲) قرار بود لشکر ۳۲ انصار الحسین از پوزه کانال ماهی و از آن سو لشکر ۲۵ کربلا و ۲۷ حضرت رسول (ص) با هماهنگی پس از درگیری با دشمن الحاق کنند که به شب بعد موکول شد.

در آغاز روز هفتم لشکر ۲۱ امام رضا (ع) - که طی دو شب گذشته نتوانسته بود هلالی های ادامه فرورفتگی نهر دوعیجی را در امتداد جاده آسفالت تا سه راهی پاک سازی کند - با یک خیز حساب شده و با استفاده از فرصت و تشتت وضعیت دشمن، خود را به انتهای مواضع هلالی شکل در نزدیکی جاده آسفالت رساند. این یگان ها به همراه لشکر ۳۱ عاشورا خود را از قرارگاه قدس به نزدیک معبر ورودی قرارگاه قصر رساندند که این اقدام به جبهه قرارگاه نجف رونق بخشید. همچنین، با توجه به خبرهای دو روز گذشته مبنی بر فرار یا

۱- ۲۹. سند شماره ۲۲۷۶۲ / ن، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، هدایت عملیات کربلای ۵، قرارگاه خاتم الانبیاء (ص)، ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۳۰. مأخذ ۲۴، ص ۱۹۳.

تسلیم شدن نیروهای در محاصره دشمن - که روز هفتم وسعت بیشتری پیدا کرد - افق روشن تری در جبهه خودی مشاهده شد. علاوه بر این، لشکر قدس با تمام مشکلات، داخل بوارین ایستادگی می کرد و با سختی مواضع خود را نگه داری می کرد.

امروز اوضاع دشمن، قرارگاه نجف را به این ره یافت نزدیک کرد که وضعیت آنها به هم ریخته و امکان تصرف منطقه پاشنه به طور کامل فراهم شده است. تسلیم ۵۰ تن از نیروهای دشمن قبل از تاریکی هوا نیز حاکی از وضعیت نامناسب یگان های عراقی در منطقه بود.

شب و روز هشتم عملیات

در شب و روز هشتم، با حل کامل مسئله پاشنه، عملیات وارد مرحله جدیدی شد. در این شب، لشکر ۲۱ امام رضا (ع) تا کمی جلوتر از دهکده دوعیجی پیش رفت و در آن محل (روی جاده آسفالت) با لشکر ۳۱ عاشورا از قرارگاه قدس الحاق کرد. لشکر ۲۱ همچنین دهکده دوعیجی را تصرف کرد و تعدادی اسیر گرفت. سپس به همراه لشکر ۱۵۵ شهدا توانستند قرارگاه قصر را تصرف و نیروهای آن را اسیر کنند. پس از پایان یافتن غائله قرارگاه قصر، چند وانت حامل اسیران به عقب منتقل شدند. در داخل جزیره بوارین نیز تیپ ۱۱۰ از روی سه آنتنی تا انتها و سپس در ساحل به سمت راست تا پل ام الطویله به بوارین، پیشروی کرد. لشکر ۵ نصر هم پس از تصرف موضع «ب» شکل دوم به دلیل مقاومت دشمن، ب موضع قبلی خود (پاسگاه) در ابتدای ضلع مثلثی بازگشت. تیپ ۲۹ نبی اکرم (ص) با یک گردان پشت سر تیپ ۱۱۰ و برای کمک به این یگان وارد عمل شد. لشکر ۵ نصر همچنین، با یک گردان از معبر تیپ ۱۱۰ وارد شد تا با آغاز صبح بتواند خط حد تیپ ۱۲ قائم (عج) را تصرف کند. (۱) .

در منطقه کانال ماهی، قرارگاه کربلا بیشتر به منظور انهدام دشمن وارد عمل شد. با این حال، لشکر ۳۲ انصار از پوزه کانال ماهی و لشکرهای ۲۵ کربلا و ۲۷ حضرت رسول (ص) با توان اندک خود از

ص: ۴۱

۱- ۳۱. مأخذ ۲۴، ص ۲۰۸ و ۲۰۹.

غرب کانال ماهی حمله خود را به منظور تصرف مثلثی پشت کانال ماهی آغاز کردند اما با وجود پیشروی لشکر ۳۲ انصار الحسین (ع)، هدف ها تأمین نشد و با روشن شدن هوا و افزایش فشارهای دشمن، لشکر انصار عقب نشینی کرد. (۱) .

با موفقیت قرارگاه های قدس و نجف در منطقه پاشنه و دوعیجی، از آغاز صبح بمباران های دشمن با حجمی گسترده آغاز شد. در این حال، فرمانده سپاه ساعت ۸: ۳۵ صبح با آقای هاشمی رفسنجانی تماس گرفت و مشکلاتی را که به دلیل عدم استقرار سیستم دفاع ضدهوایی هاگ در منطقه بروز کرده بود به ایشان یادآور شد. ده دقیقه بعد، برادر رحیم صفوی که در پنج ضلعی مستقر بود، حجم حملات هوایی دشمن را سنگین گزارش کرد که نوار آن از طریق تلفن برای آقای هاشمی پخش شد. همچنین در حالی که هنوز تصمیم عملی برای انتقال سیستم پدافند موشکی هاگ [هاوک] به منطقه عملیاتی اتخاذ نشده بود، فرمانده سپاه با آقای انصاری در بیت امام تماس گرفت و گفت:

«وضع خوب نیست، اینها [دشمن] شروع کرده اند. اگر حاج احمد آقا [خمینی] فشار نیاورد، وضع خوب نخواهد شد. دشمن ناامید شده و فشار زیادی می آورد. من به آقای هاشمی گفتم، ولی ایشان در مقابل مسئول پدافند (آقای حسن روحانی) نمی توانند تصمیم بگیرند، مگر حاج احمد آقا فشار بیاورند. ایشان به آقای هاشمی با یک ظرافتی بگویند که ناراحت نشود. ما صبح به ایشان [آقای هاشمی] گفتیم، ولی کاری نمی تواند بکند.» (۲) .

پس از آنکه لشکرهای ۱۵۵ شهدا و ۲۱ امام رضا (ع) قرارگاه قصر را تصرف کردند، وضع دشمن بیش از پیش رو به وخامت نهاد زیرا آخرین نقطه ای که دشمن همچنان به حفظ آن امیدوار بود، فروریخت و در پی آن، دشمن دستور عقب نشینی به نهر جاسم را صادر کرد. پس از این حادثه، بلافاصله، فرمانده سپاه با شتاب زیاد با یگان ها و قرارگاه ها تماس گرفت و پیام امام را به شرح زیر برای آنها خواند:

۱- ۳۲. مأخذ ۲۷، ص ۱۹۱.

۲- ۳۳. مأخذ ۲۷، ص ۱۹۱.

«از خداوند متعال پیروزی نهایی رزمندگان عزیز را خواستارم. عزیزان من بکوشید، خداوند تعالی با شماست و اینجانب دست و بازوی شما را می بوسم. والسلام علیکم و رحمه الله و برکاته ۲۶ / ۱۰ / ۶۵» (۱) .

در حالی که دشمن جزایر را تخلیه کرده بود قرارگاه نجف نیز بلافاصله وارد آنجا شد و به تدریج به تصرف آنها پرداخت. بدین ترتیب، عملیات پس از هشت شبانه روز وارد مرحله جدیدی شد. آخرین تحلیل فرمانده سپاه از دشمن چنین بود:

«ما متوجه شدیم که عراق نیروی انسانی را [بر حفظ زمین] ترجیح می دهد.» (۲) .

در روز هشتم برای تعقیب و بازداشتن دشمن از استقرار در مواضع مناسب، عملیات - هر چند به صورت کند و آرام - ادامه یافت و در نهایت رزمندگان اسلام موفق به استقرار در شرق نهر جاسم شدند.

ادامه عملیات تا ۷ / ۱۱ / ۱۳۶۵

پس از فرار و عقب نشینی نیروهای دشمن به غرب نهر جاسم، بر تداوم عملیات و بازسازی نیروها تأکید شد. فرمانده عملیات، محسن رضایی، با توجه به وضعیت جدید، تدبیر کلی عملیات را چنین اعلام کرد:

۱ - ممانعت از تثبیت و استقرار نیروهای دشمن در مواضع پدافندی جدید در غرب نهر جاسم.

۲ - تصرف سرپل در غرب نهر جاسم و پیشروی برای رسیدن به کانال زوجی.

۳ - پاک سازی مناطق تصرف شده.

متقابلا دشمن که با واگذاری «زمین» برای «حفظ نیرو» تا غرب نهر جاسم عقب نشینی کرده بود، در چهارراه شلمچه مقاومت می کرد، چون این معبر برای تعقیب آنان و همچنین تصرف سرپل در غرب نهر جاسم، قابل بهره برداری بود.

تظاهر دشمن به حمله در منطقه فاو و جا به جایی هایی که در روز نهم عملیات (۲۷ / ۱۰ / ۶۵) انجام داد ظاهرا بیش از آنکه اقدام جدی

۱- ۳۴. مأخذ ۲۷، ص ۱۹۳.

۲- ۳۵. مأخذ ۲۷، ص ۱۹۹.

برای حمله به فاو باشد، بیشتر کسب زمان برای تثبیت منطقه غرب نهر جاسم بود. غلامعلی رشید درباره این تحرکات دشمن گفت:

«۱ - دشمن قبل از عملیات کربلای ۵ توان حمله به فاو را داشت ولی با انهدامی که در اینجا داشته فعلا نیاز به زمان دارد و احتمالا در آنجا دست و پا می زند تا بتواند در اینجا (شرق بصره) تحکیم مواضع کند.

۲ - احتمال دیگر این است که می خواهد یگان های آسیب دیده را با یگان های تازه نفس در فاو جابه جا کند.» (۱) .

تلاش برای تصرف سرپل در غرب نهر جاسم از شب دهم (۲۸ / ۱۰ / ۶۵) آغاز شد، در حالی که توان نیروها طی این مدت کاهش یافته بود، لیکن ضرورت تداوم عملیات و لزوم جلوگیری از استقرار و تحکیم مواضع دشمن در غرب نهر جاسم، موجب تسریع در اجرای عملیات شد.

سازماندهی جدید در قرارگاه ها و یگان ها به شرح زیر انجام گرفت:

- قرارگاه نجف: لشکرهای ۱۹ فجر، ۹ بدر و ۳۲ انصار الحسین (ع)

- قرارگاه کربلا: لشکرهای ۴۱ ثار الله (ع)، ۳۳ المهدی (عج)، ۱۰ سیدالشهدا (ع)، ۱۴ امام حسین (ع) و ۸ نجف

- قرارگاه قدس: تیپ های ۱۸ الغدیر و ۴۸ فتح (با مأموریت در جناح راست عملیات)

در شب یازدهم (۲۹ / ۱۰ / ۶۵)، عملیات سرپل گیری آغاز شد و علی رغم هوشیاری دشمن، رزمندگان موفق به تصرف سرپل شدند. عواملی چون وجود نخلستان، فقدان دستگاه های مهندسی و مشکلات دیگر، موجب شد الحاق و پاک سازی منطقه انجام نشود که نشان دهنده دشواری های تداوم عملیات در غرب نهر جاسم بود، زیرا علاوه بر محدودیت زمین و وجود نخلستان، دشمن از سمت تک رزمندگان آگاه بود و توان تمرکز آتش زیادی را داشت بنابراین پیشروی در این محور به کندی امکان پذیر بود.

تمرکز شدید آتش دشمن در نهر جاسم و بمباران عقبه ها حاکی از آن بود که دشمن گر چه زمین شرق نهر جاسم را با هدف حفظ نیرو واگذار کرد ولی برای حفظ منطقه غرب نهر جاسم به هر اقدامی

۱- ۳۶. سند شماره ۶۶۱ / گ، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، گزارش راوی قرارگاه خاتم الانبیاء (ص)، ص ۲۰۶.

متوسل خواهد شد. همچنین تلاش دشمن برای ایجاد استحکامات در برابر سرپل غرب کانال پرورش ماهی و نیز در جلوی کانال زوجی، نشان دهنده تصمیم جدی عراق برای جنگیدن و حفظ زمین در این منطقه بود. در عین حال عملیات در غرب نهر جاسم تا شب نوزدهم (۷ / ۱۱ / ۶۵) ادامه یافت.

دشمن در این مدت در حالی که تلفات بسیاری را متحمل شده و زمین ارزشمند شرق بصره را تا نهر جاسم از دست داده بود، با تداوم عملیات در غرب نهر جاسم و پذیرش تلفات بیشتر، سرانجام برای سد کردن پیشروی رزمندگان اسلام، به کلیه سپاه های خود اعلام کرد که یگان های کیفی و عملیاتی خود را آزاد و به شلمچه اعزام کنند. بر همین اساس، بیش از صد یگان از دشمن وارد منطقه شدند و در برابر نیروهای خودی صف آرایی کردند.

تداوم عملیات در غرب نهر جاسم با توجه به مدت زمان درگیری (بیست شبانه روز) و حجم یگان های دشمن در منطقه (صد یگان)، از اهمیت و ارزش بالای عملیات نیروهای خودی و میزان سرمایه گذاری خودی و دشمن حکایت می کرد.

طی این مدت تنها ۲۵ یگان سپاه در برابر دشمن صف آرایی کردند که همین یگان ها با بازسازی و جذب نیرو به تداوم عملیات پرداختند. در عین حال با توجه به مجموع شرایط و مشکلاتی که وجود داشت، حفظ منطقه سرپل و توسعه آن امکان پذیر نبود. برخی از این مشکلات به شرح زیر بود:

۱ – معضلات پدافند هوایی از جمله عدم پوشش هوایی منطقه با تجهیزات ضدهوایی هاگ و اورلیکن. در شرایطی که نیروها در خط و عقبه شدیدا در معرض بمباران هواپیماهای دشمن بودند، توپ ضدهوایی اورلیکن به تعداد کافی وجود نداشت. همچنین چون سیستم پدافند موشکی هاگ ارتش با منطقه فاصله داشت، قادر به تأمین و پوشش کامل فضای منطقه عملیات نبود.

۲ – آتش شدید دشمن: تمرکز و شدت آتش دشمن در نهر جاسم

طوری بود که انتقال و جابجایی نیرو بدون خودرو و نفربر زرهی ممکن نبود. فقدان این وسایل باعث می شد که نیروها در طی مسیر تا رسیدن به خط متحمل ضایعات جسمی و روحی شوند و از توان آنها برای ادامه درگیری شدیدا کاسته شود.

۳ - کمبود آتش خودی: توپخانه خودی به دلیل کمبود مهمات در برابر تمرکز دشمن دچار ضعف و کاستی شدید بود.

۴ - مشکلات مهندسی و زرهی: جنگ در منطقه شرق بصره، جنگ با استحکامات بود لذا وسایل مهندسی از ضروریات محسوب می شد و بدون آن امکان تثبیت مواضع تصرف شده وجود نداشت. در واقع نیروهای پیاده می باید در سایه قوای زرهی پیشروی کنند و با کمک وسایل مهندسی در مواضع جدید استقرار یابند. فقدان این تجهیزات موجب می شد پیشروی با دشواری انجام شود و تثبیت مواضع تصرف شده ضعیف و ناممکن گردد.

با توجه به مشکلات، موانع و کمبودهای موجود به نظر می رسید تداوم عملیات در غرب نهر جاسم و دستیابی به کانال زوجی به سهولت امکان پذیر نیست. به منظور رفع این معضلات در تاریخ۴ / ۱۱ / ۶۵ طرحی تهیه و برای ارائه به فرماندهی عالی جنگ آماده شد. در این طرح چنین پیش بینی شده بود که با تأمین مقدورات امکانات، طی پنج مرحله پیشروی، خط کانال زوجی تأمین و تصرف شود. در این طرح بر تأمین نیروی انسانی مورد نیاز و بازسازی یگان ها تأکید شده و برای رفع کمبودهای توپخانه، پدافند هوایی و مهندسی نیز به ارقامی اشاره شده بود.

ضرورت تداوم عملیات

نظر به اینکه در عملیات کربلای ۵ با پیشروی مداوم، نفوذ در استحکامات دشمن و پشت سر نهادن چند رده دفاعی آن، ضروریات جبران ناپذیری بر پیکره سیاسی - نظامی رژیم عراق و ارتش آن وارد شد، «تداوم عملیات» یک اصل اساسی در حرکت نظامی خودی بود، خصوصا اینکه فرمانده کل

قوا، امام خمینی نیز بر این موضوع تأکید داشتند.

گذشت «زمان» به نفع دشمن بود و ارتش عراق می توانست ضمن سازماندهی مجدد، بر استحکامات خود بیفزاید و تداوم عملیات را با مشکل مواجه سازد، برای همین تسریع در عملیات از این جنبه نیز امری الزامی بود؛ هر چند که تأکید بر تداوم عملیات، یگان های خودی را نیز متقابلا با مشکل اساسی روبه رو می ساخت. در این میان محدودیت سازمان رزم و ضعف کلی توان نظامی، مسئله مهم «تجدید قوا» را الزامی می کرد به این معنا که بایستی:

۱ - نیروهایی که در چند عملیات شرکت داشته اند ترخیص شوند و پس از جذب نیروی جدید، آموزش و سازماندهی آنها انجام گیرد.

۲ - امکانات منهدم شده یگان ها، بازسازی و جایگزین شود.

۳ - به تناسب تاکتیک های جدید دشمن، خصوصا تدابیری که برای مقابله با آتش خودی به وسیله نیروی زرهی اتخاذ کرده بود، راه حل های مناسبی اندیشیده شود.

علاوه بر اینها، تجارب به دست آمده در طول جنگ، به فرماندهان خاطرنشان می ساخت که ادامه عملیات در زمینی که دشمن در آن حضور پیدا کرده و نسبت به سمت تک هوشیار شده است، فاقد چشم انداز روشنی است، مگر آنکه برتری مهمی در زمینه آتش، زرهی و مهندسی کسب شود.

در این وضعیت با توجه به توقف عملیات ارتش در غرب کشور، تلاش گردید تا با به کارگیری بخشی از امکانات ارتش، سازمان قوای خودی تقویت شود و در برابر ارتش سر تا پا زره دشمن، نیروی خودی نیز حداقل امکانات زرهی را در اختیار داشته باشد. به این منظور یک تیم سه نفره متشکل از وزیر سپاه و مسئولان اطلاعات و عملیات قرارگاه خاتم الانبیا (ص) به حضور امام رسیدند و اوضاع را برای ایشان بازگو کردند. در پی این دیدار، فرماندهی کل قوا دستوراتی مبنی بر واگذاری امکانات ارتش به سپاه صادر فرمودند که بعدها مسئولان سپاه برای دریافت آن تلاش کردند.

وضعیت نیروی انسانی خودی در عملیات کربلای ۵

آمار نیروی شرکت کننده در عملیات: در مجموع، ۲۴ یگان سپاه شامل حدود ۳۰۰۰۰ پاسدار، ۶۵۰۰۰ سرباز و ۱۲۰۰۰۰ بسیجی (در مجموع حدود ۲۱۵۰۰۰ تن) در عملیات کربلای ۵ در قالب ۲۲۰ گردان رزمی شرکت داشتند که با توجه به کل استعداد به کار رفته در این عملیات، گردان های سپاه استعدادی بین ۸۵۰ تا ۱۰۰۰ نفر داشتند.

آمار شهیدان، مجروحان و مفقودان: کل ضایعات انسانی یگان های سپاه در این عملیات ۶۴۴۷۹ تن شد که از این جمع ۷۶۵۱ تن شهید، ۵۳۲۹۹ تن مجروح و ۳۵۲۹ تن مفقود شدند.

آمار فرماندهان شهید و مجروح در صحنه نزدیک نبرد: در عملیات کربلای ۵ تعداد ۳۰ فرمانده گردان و ۳۳ معاون گردان شهید و ۸۳ فرمانده گردان و ۱۶۲ معاون گردان مجروح شدند. در سطح گروهان، ۵۷ فرمانده گروهان و ۸۱ معاون به شهادت رسیدند و ۲۴۹ فرمانده گروهان و ۳۸۷ معاون دیگر نیز مجروح شدند. در سطح فرمانده دسته، ۱۲۰ فرمانده دسته شهید و ۶۲۷ تن دیگر مجروح شدند و همچنین از معاونان دسته ۸۲ تن شهید و ۴۲۶ تن مجروح شدند. در مجموع، در این سطح (فرمانده گردان تا فرمانده دسته) ۴۰۳ تن شهید و ۱۹۴۳ تن مجروح شدند.

علاوه بر این، در بین مسئولان واحدهای پشتیبانی کننده یگان های سپاه (واحد و قسمت) ۹۲ تن مسئول و معاون شهید و ۲۶۳ تن هم مجروح شدند.

همچنین در این عملیات فرماندهان بزرگی همچون، حسین خرازی فرمانده لشکر ۱۴ امام حسین (ع) و اسماعیل دقایقی فرمانده لشکر ۹ بدر به شهادت رسیدند. به علاوه حجت الاسلام عبدالله میثمی روحانی مجاهد و عارف (مسئول دفتر نمایندگی امام در قرارگاه خاتم ۱) که در سخت ترین شرایط، رزمندگان و فرماندهان را یاری و همراهی می کرد به شهادت رسید.

ص: ۴۸

نتایج عملیات

اجرای عملیات گسترده کربلای ۵ نتایج سیاسی و نظامی مهمی در پی داشت، از جمله:

۱ – موقعیت برتر سیاسی و نظامی ایران که با فتح فاو حاصل شده بود، تثبیت گردید.

۲ – موقعیت سیاسی و نظامی عراق شدیدا خدشه دار شد.

۳ – قابلیت و توانایی نظامی ایران برای درهم شکستن قوی ترین استحکامات ارتش عراق به اثبات رسید.

۴ – ناتوانی ارتش عراق در حفظ خطوط دفاعی خود و همچنین ناتوانی آن در بازپس گیری مناطق تصرف شده ثابت شد.

۵ – قوای خودی به بصره نزدیک شدند و این شهر در برد توپخانه ایران قرار گرفت و امکان اجرای عملیات های بازدارنده برای منصرف کردن دشمن از حمله به شهرها فراهم شد.

۶ – ارتش عراق شدیدا منهدم شد.

۷ – زمینه پایان دادن به جنگ از موضع برتر جمهوری اسلامی فراهم شد.

۸ – تلاش های بین المللی برای پایان دادن به جنگ افزایش یافت و به تصویب قطعنامه ۵۹۸ انجامید.

۹ – حدود ۷۵ کیلومتر مربع از حساس ترین مناطق عراق در شرق بصره به تصرف رزمندگان اسلام درآمد.

تلفات و خسارات ارتش عراق

ارتش عراق از مجموع ۱۹۲ تیپ خود، حدود ۹۴ تیپ را وارد عملیات کرد. از این یگان ها در عملیات کربلای ۵ تعداد ۱۶ تیپ به طور صددرصد و ۲۲ تیپ بیش از ۶۰ درصد منهدم شدند و باقی مانده یگان ها نیز از ۱۰ تا ۶۰ درصد آسیب دیدند.

انهدام یگان های عراق نشان دهنده تلفات بالای نیروی انسانی

دشمن در عملیات کربلای ۵ است. از جنبه فروپاشـی ارتش عراق، عملیات کربلای ۵ را می توان با عملیات های فتـح المبین و بیت المقدس مقایسه کرد. جلال طالبانی، رهبر اتحادیه میهنی کردستان عراق درباره تلفات زیاد عراقی ها گفت:

«خبری به دست مـا رسـید که فرمانـده سـپاه یکم عراق گفته است: مـا در عملیات کربلای ۵ بیش از ۵۰ هزار تن تلفات داشـته ایم.»

تعـداد کشـته هـا و مجروحـان ارتش عراق در این عملیات حـدود ۹۰۰۰۰ تن و اسـیران ۲۳۶۵ تن اعلام شـد. همچنین در این عملیات ۴۰ هواپیما، ۵ هلی کوپتر، ۸۰۰ تانک و نفربر، ۱۸۰ توپ، ۴۰۰ قبضه ادوات، ۹۰ دستگاه مهندسی و ۱۰۰۰ خودرو از دشمن منهدم گردید و ۱۹۰ تانک و نفربر، ۲۰ توپ، ۲۵۰ قبضه ادوات و ۲۰۰ خودرو از دشمن به غنیمت گرفته شد. (۱) .

ویژگی های عملیات کربلای ۵

۱ – غافلگیری دشـمن: دشـمن با وجود اشـراف کامل بر منطقه شرق بصره و حساسیتی که به این منطقه داشت، در این عملیات غـافلگیر شـد. گذشـته از گرد و غبـار و مه غلیظی که به طور غیرمترقبه در آخرین روز قبـل از عملیات منطقه را فراگرفت و در نتیجه ی آن، یگان ها علی رغم تسـلط دید دشـمن بر منطقه، در پوشش وضعیت غبار گرفته و مه آلود، نیرو و امکانات خود را از عقبه های دور، تا پای کار منتقل کردند، عوامل دیگری در غافلگیری دشمن مؤثر بود:

الف) تصورات غلط دشمن از توانایی های فرماندهان نظامی جمهوری اسلامی، برای طراحی عملیات و سازماندهی نیروها پس از عدم الفتح عملیات کربلای ۴.

ب) فاصـله زمانی کوتاه عملیات کربلای ۵ بـا عملیات کربلای ۴ یعنی ۱۵ روز که برای آمـاده سـازی یک عملیات بزرگ در طول جنگ، بی سابقه بود.

ج) خودداری جمهوری اسلامی از عملیات گسترده در منطقه شرق

ص: ۵۰

۱– ۳۷. حسن دری، اطلس راهنمای ۵ – کارنامه عملیات زمینی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۱، ص ۹۸.

بصره پس از عملیات رمضان موجب شده بود دشمن احتمال اجرای عملیاتی گسترده در این منطقه را ندهد.

د) ایجاد مواضع و استحکامات گسترده و کم نظیر در این منطقه که ارتش عراق اتکای به آن را برای حفظ منطقه کافی می دانست.

۲ - تاکتیک ویژه عملیات: فرماندهان سپاه در طرح ریزی عملیات کربلای ۵ با آگاهی از نقطه ضعف دشمن که در عملیات کربلای ۴ به آن پی بردند، عملیات را طوری طراحی کردند که از جناح به دشمن حمله شود، در نتیجه فلش اصلی عملیات و انتخاب جبهه ای که در غرب کانال ماهی به دشمن تحمیل شده بود و نیز تاکتیک های جدید عبور، جمعا تاکتیک ویژه ای بود که برای دشمن ناشناخته بود و از عوامل غافلگیری دشمن محسوب می شد.

تاکتیک تهاجم به جناح دشمن نه تنها در شروع تک استفاده شد بلکه در طول عملیات نیز حتی المقدور از رویارویی مستقیم با دشمن خودداری می شد و با هدف قرار دادن عقبه ها و جناح های دشمن، سنگرهای مستحکم فرو می ریخت.

۳ - سرعت عمل در شکستن خط، تصرف سرپل مهم در غرب کانال ماهی و تصرف جای پا در شمال پنج ضلعی.

۴ - عبور موفقیت آمیز یگان از یگان با توجه به محدودیت زمین منطقه.

۵ - تراکم و تمرکز آتش دقیق بر مواضع دشمن.

۶ - انعطاف پذیری در طرح ریزی مانور (به ویژه در حین عملیات).

۷ - سرعت عمل در بازسازی یگان ها.

۸ - استقامت و فداکاری نیروها توأم با حضور مستمر فرماندهان در خطوط مقدم.

در مجموع قابلیت و توانایی سپاه در طرح ریزی و اجرای عملیاتی به این وسعت و با این پیچیدگی که به درهم شکستن قوی ترین استحکامات دشمن در شرق بصره انجامید، به عنوان یک اصل خدشه ناپذیر تأیید و تثبیت شد. بعدها یکی از کارشناسان خارجی عملیات کربلای ۵ را برجسته ترین عملیات نظامی ایران در طول جنگ

تحمیلی عنوان کرد و یکی از رهبران مشهور کشورهای غیرمتعهد در دیداری با هیئت دیپلماتیک ایران گفت: ارتشی که استحکامات عراق در منطقه شرق بصره را تسخیر کرده باشد، قوی ترین نیروی زمینی خاورمیانه را در اختیار دارد.

مرحله سوم جنگ شهرها

سومین مرحله از جنگ شهرها تنها ۲ روز پس از آغاز عملیات کربلای ۵ از تاریخ ۲۱ / ۱۰ / ۱۳۶۵ با بمباران سوسنگرد آغاز شد و تا ساعت ۱۲ پنج شنبه ۳ / ۱۲ / ۱۳۶۵ به مدت ۴۲ روز ادامه یافت. در این مرحله که ۶۶ شهر و بخش کشور هدف بمباران و حملات موشکی قرار گرفت، مجموعا ۳۰۵۰ تن شهید و ۱۱۱۶۳ تن مجروح شدند.

رژیم عراق اساسا از حمله به شهرها و مناطق غیرنظامی دو هدف را دنبال می کرد: جبران شکست نظامی در جبهه های نبرد و فشار روحی - روانی به مردم ایران. خبرگزاری فرانسه در این باره گزارش داد:

«رژیم عراق که برای مهار کردن حمله ایران در چند کیلومتری بصره گرفتار دشواری های فراوان شده، تصمیم گرفت این شکست را با حملات هوایی علیه شهرهای ایران جبران کند.» (۱) .

عراق با از سر گیری جنگ شهرها امیدوار بود تأثیرات سیاسی - نظامی ناشی از پیروزی ایران را تحت الشعاع قرار دهد ولی با حملات موشکی و توپخانه ایران به شهرهای عراق، به ویژه گلوله باران شهر بصره (پس از پیشروی نظامی ایران به سوی این شهر)، رژیم عراق عملا در موقعیت بسیار دشواری قرار گرفت. خبرنگار روزنامه واشنگتن پست در این باره گزارش داد:

«اکثر یک میلیون نفر ساکنان شهر (بصره) از ده روز قبل که ایران حمله های خود را آغاز کرد به شمال گریختند... جاده بصره به مناطق شمالی عراق از ستون های نیروهای عراقی که به سوی جبهه در حرکت اند و آمبولانس ها و آوارگانی که در جهت مخالف پیش می روند لبریز است.» (۲) .

۱- ۳۸. روزنامه رسالت، ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، به نقل از واحد مرکزی خبر.

۲- ۳۹. روزنامه کیهان، ۲۹ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

در این وضعیت رژیم عراق هیچ راه گریزی جز توقف حمله به شهرها نداشت. ضمن اینکه تلاش این رژیم برای تضعیف روحی - روانی مردم ایران و تشدید درخواست پایان جنگ، در ایران نیز با نتیجه مطلوب همراه نبود. تایمز مالی چاپ لندن درباره استراتژی عراق و شکست آن به نقل از دیپلمات های غربی نوشت:

«استراتژی عراق در حمله به شهرهای ایران، نتیجه عکس داده است و به جای ایجاد فشار برای پایان دادن به جنگ، مردم را خشمگین کرده است.» (۱) .

رژیم عراق که برای جبران شکست در عملیات کربلای ۵ و کاهش فشار نظامی رزمندگان در شرق بصره، دست به جنگ شهرها زده بود، در این وضعیت، تداوم جنگ شهرها نتیجه ای برای این رژیم در پی نداشت لذا به ناچار دور سوم جنگ شهرها را متوقف کرد. رادیو بی. بی. سی در این باره گفت:

«حملات عراق ممکن است در واقع روحیه مردم را در ایران قوی تر کرده باشد... به همین دلیل است که عراق تصمیم گرفته است اعلام کند که از حمله به شهرهای ایران به مدت دو هفته خودداری می کند.» (۲) .

۱- ۴۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۹ / ۱۱ / ۱۳۶۵.

۲- ۴۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، ۱ / ۱۲ / ۱۳۶۵، رادیو بی. بی. سی.

بازتاب عملیات

اشاره

در خطر قرار گرفتن بصـره و همچنین شـرایط سیاسـی و نظـامی حاکم بر جنگ و تأثیرات تعیین کننـده آن در تغییر موازنه قوا، موجب گردید عملیات کربلای ۵ و نتایـج آن برای طرفین درگیری دارای اهمیت و نقش بسـزایی باشـد. به همین دلیل ایران و عراق امکانات و نیروهای بسیاری به صـحنه نبرد وارد کردند، ضـمن اینکه تلاش های سیاسی جنگ به ویژه اقدامات امریکا و شوروی در سطح بین المللی و منطقه و مناسبات با دو کشور ایران و عراق نیز وارد مرحله جدیدی شد.

نظر به اهمیت عملیات در شرق بصره و ادعای مکرر عراق مبنی بر عقب راندن قوای نظامی ایران، گزارشگران سیاسی و نظامی هر چنـد بـا تـأخیر وارد منطقه شدنـد و گزارش هـای خود را دربـاره موفقیت و موقعیت نیروهـای ایرانی هر چنـد نـاقص انتشار دادند، لیکن این گزارش ها بخشی از واقعیت را ترسیم می کند. روزنامه تایمز مالی نوشت:

«نیروهـای ایرانی همچنـان بر مواضـعی کـه در عملیـات اخیر در شـلمچه، در جنـوب شـرقی بصـره، به دست آورده انـد، مسـلط هسـتند... یک ژنرال عراق گفته است ایرانیان از قسـمت اعظم مناطق تصـرف شـده عقب رانـده شـده انـد، اما این ادعایی بیش نیست و با حقیقت مطابقت ندارد.» (۱) .

خبرنگار این روزنامه مشاهدات خود را چنین ترسیم می کند:

«من به اتفـاق دو خبرنگـار دیگر از کلیه منـاطق عملیـاتی به ویژه جزیره بوارین در رودخانه شط العرب و شـهر دوعیجی دیـدن کردیم و اینک تأیید می کنیم که جمهوری اسـلامی ایران پیروزی مهمی در شـرق بصـره به دست آورده که نشان دهنده وقوع عملیات سـرنوشت ساز در منطقه است. رزمنـدگان ایرانی در نقاط مختلف تا چهار خط دفاعی عراق را در هم شکسـته انـد که در این خطوط سیم های خاردار، میدان مین و مناطق به آب بسته شده مشهود بود.

ص: ۵۴

۱- ۴۲. روزنامه رسالت، ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، به نقل از واحد مرکزی خبر.

نیروهای ایران از روحیه ای بسیار بالا برخوردارند زیرا می دانند مواضعی را که تصرف کرده اند، خطوط دفاعی سابق عراق در شرق بصره بوده است. یک ژنرال عراق که در جبهه اسیر شده از تشتت و هرج و مرج در صفوف ارتش عراق و روحیه پایین سربازان عراقی سخن می گفت.» (۱) .

روزنامه دیلی تلگراف این عملیات را مقدمه عملیات بزرگ تری برشمرده و می نویسد:

«تحلیلگران جنگ معتقدند ایران اینک به حمله بزرگ دیگری نیاز دارد که کار جنگ را پیروزمندانه خاتمه دهد.» (۲) .

اهداف عملیات، میزان موفقیت قوای نظامی ایران و نتایج آن عمده ترین مباحثی بود که کارشناسان و صاحب نظران سیاسی و نظامی به آن توجه کردند. از جمله محورهای تحلیل و اخبار رسانه ها و محافل خبری از اهداف عملیات چنین است:

- جداسازی منطقه جنوب کشور عراق از بقیه این کشور.

- جلوگیری از برگزاری اجلاس سران کشورهای اسلامی در کویت.

- اعلام حکومت نیمه جمهوری در مناطق تصرف شده.

- اعلام خطر به حامیان عراق.

- بهره برداری روانی از پیروزی عملیات و ادعای تداوم عملیات انتقامی علیه عراق.

- سقوط صدام.

روزنامه لوماتن دوپاری چاپ فرانسه درباره اهداف ایران از عملیات کربلای ۵ نوشت:

«هدف استراتژیک تهران قطعا این است تا منطقه جنوب عراق را از بقیه کشور جدا کند و حداکثر منظور این است که شهر بصره و اطراف آن اشغال شود. در آن صورت نیروهای ایران خواهند توانست با اعلام یک «نیمه جمهوری اسلامی» در خاک عراق، خواستار سقوط صدام شوند.» (۳) .

رادیو بی. بی. سی نیز به نقل از مفسران گفت:

۱- ۴۳. روزنامه رسالت، ۶ / ۱۱ / ۱۳۶۵، گزارش رسانه های آلمان غربی.

۲- ۴۴. روزنامه کیهان، ۲۹ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۳- ۴۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۳۰ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

«بسیاری از مفسران عقیده دارند که هدف حمله جاری ایران تصرف بصره است، زیرا سقوط بصره از نظر روانی و اقتصادی چنان ضربه بزرگی خواهد بود که صدام حسین به دشواری خواهد توانست آن را تحمل کند.» (۱) .

روزنامه کریستین ساینس مانیتور، چاپ امریکا دو هدف عمده برای ایران در صحنه نظامی و سیاسی قائل شده و می نویسد:

«در صحنه نظامی ایران قصد دارد نیروهای خود را در بهترین موقعیت سوق الجیشی برای یک تهاجم همه جانبه علیه بصره قرار دهد و در صحنه سیاسی ایران می خواهد کشورهای اسلامی را از شرکت در اجلاس آینده کنفرانس اسلامی که برای ۲۶ ژانویه (۶ بهمن) در کویت برنامه ریزی شده باز دارد.» (۲) .

هفته نامه اکسپرس چاپ سوئد با توجه به فرض احتمال سقوط صدام و پیروزی ایران به نقل از یک کارشناس انگلیسی در امور خاورمیانه می نویسد:

«اگر ایران پیروز شود، پس از فشار بر کشورهای عربی حوزه خلیج فارس، به تدریج نوبت اسرائیل خواهد شد. اگر بصره به محاصره درآید و یا سقوط کند بزرگترین ضربه روحی و روانی بر رژیم بغداد وارد خواهد شد و این رژیم میان زمین و آسمان معلق خواهد شد... هیچ چیز به اندازه سقوط صدام حسین نمی تواند موجب وحشت رهبران کشورهای غربی - که این روزها از تزلزل روحی و روانی بغداد نگرانند - شود... اگر ایرانیان به بصره نزدیک تر شوند، وقوع یک سقوط روحی - روانی در بغداد دور از احتمال نیست.» (۳) .

کانال ۴ شبکه تلویزیونی تجاری انگلیس در تفسیر خود گفت:

«ایران از حملات جاری سه هدف را دنبال می کند، اول اینکه به عراق و حامیان دولت عراق اعلام خطر کند که ایران آماده است عملیات جنگی را ادامه دهد. ایران می کوشد به آنها تفهیم کند که علی رغم حملات عراق به منابع اقتصادی و مسکونی، ایران می تواند

۱- ۴۶. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، ۲۸ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۴۷. همان.

۳- ۴۸. روزنامه رسالت، ۲۸ / ۱۰ / ۱۳۶۵، خبرگزاری جمهوری اسلامی.

چنین حملاتی را انجام دهـد. هدف دوم ایران این است که به حامیان صدام به خصوص کویت، هشدار دهد. ایران می کوشـد از برپـایی کنفرانس سـران کشورهـای اسـلامی در کـویت جلوگیری کنـد، لـذا بـا این حملات می کوشـد جلو برگزاری این کنفرانس را بگیرد. هـدف سوم ایران، بهره برداری روانی است تا به همه نشان دهـد که ایران توان انجام این حملات را دارد و می توانـد در حملات خود مناطقی در داخل عراق را تصـرف کند... ایرانی ها اعتقاد دارند که حملات انتقامی ایران باید ادامه یابد.» (۱) .

تأکید مفسـران و تحلیلگران سیاسـی - نظامی بر بصـره به عنوان هدف عملیاتی ایران و تأثیرات ناشی از آن عمدتا متأثر از چند موضوع بود:

۱ - تبلیغـات و اقـدامات ایران پس از عملیات فاو مبنی بر تعیین سـرنوشت جنگ، لزوما ایجاب می کرد عملیات نظامی ایران به یک هدف استراتژیک منتهی شود.

۲ - طرح ریزی و اجرای عملیات در شـرق بصـره، تحلیلگران ایران و مفسران را بدین باور و نتیجه رساند که هدف ایران بصره می باشد.

۳ - آثـار ناشـی از سـقوط بصـره در پیروزی سیاسـی - نظـامی ایران و تبعات آن در سـطح منطقه از جمله مسائلی بود که کلیه نـاظران را مضـطرب و نگران کرده بود. بنـابراین تأکیـد بر بصـره به عنوان هـدف عملیـات و سـقوط احتمـالی آن، اعلام نوعی هشدار و آماده باش برای مقابله با پیدایش هر گونه حادثه غیرمترقبه تلقی می شد.

فصلنامه فارین آفرز چاپ امریکا در این باره نوشت:

«شـش سـال پس از شـروع جنگ ایران و عراق، واشـنگتن با توجه به منافع حیاتی خود در خاورمیانه، اعتراف کرده است که از رونـد جنگ نگران است. بر اساس ارزیابی های استراتژیک، ایران برنده جنگ است. زیرا ایران کشوری است با ۴۲ میلیون نفر جمعیت که یـک انقلاب مـوفقیت آمیز را همراه دارد و عراق ۵۰ میلیـارد بـدهی خارجی دارد که از پرداخت آن عاجز مانـده است.» (۲) .

امریکایی ها نیز در حالی که نسبت به نتایج عملیات نگران بودند به

ص: ۵۷

۱- ۴۹. روزنامه کیهان، ۲۷ / ۱۰ / ۱۳۶۶.

۲- ۵۰. همان.

تدریج برتری قوای نظامی ایران بر عراقی ها را پذیرفتند، طوری که فیلیپ اوکلی سخنگوی وزارت خارجه امریکا گفت:

«اگر جنگ به غرب دریاچه ماهی گسترش یافته باشد، نشان این خواهد بود که نیروهای ایران پس از به دست آوردن پایگاه در غرب شط العرب در ناحیه شلمچه، به تدریج اما مطمئن، وجب به وجب داخل خاک عراق پیش می روند.» (۱) .

«اعتماد به نفس» و امید به کسب پیروزی به عنوان عامل برتری روحی - روانی ایران در برابر عراق نکات مهمی بود که محافل سیاسی - نظامی به آن اشاره کردند. یکی از کارشناسان مسائل خاورمیانه می گوید:

«من فکر می کنم که ایرانی ها در مرحله جدیدی از جنگ قرار گرفته اند و به خود اعتماد پیدا کرده اند و این امر در سال ۱۳۶۳ (۱۹۸۵) و احتمالاً از سال ۱۳۶۲ (۱۹۸۴) در حملات مجنون و هویزه به چشم نمی خورد. آنها دلیلی نداشتند که فکر کنند قادر به پیروزی می باشند ولی عملیات فاو و مهران در سال گذشته به آنها نشان داد که به این امر قادر می باشند و هم اکنون آنها برای کسب پیروزی عجله دارند.» (۲) .

فایننشال تایمز چاپ لندن نیز طی مقاله ای به قلم مایکل فیله در این باره نوشت:

«در هفته های اخیر ایرانی ها به این نتیجه رسیده اند که سرانجام دارند جنگ خلیج فارس به پیروزی می رسند، ایرانی ها عزم خود را جزم کرده اند تا صدام حسین رئیس جمهور عراق را که در سپتامبر ۱۹۸۰ (شهریور ۱۳۵۹) جنگ را آغاز کرده، تنبیه نمایند... اگر چه تجهیزات و جنگ افزارهای عراق به مراتب پیشرفته تر از تجهیزات ایران است ولی اراده دست زدن به تهاجم در عراق وجود ندارد، مدت هاست که محافل غربی بدین نتیجه رسیده اند که بغداد نمی تواند پیروز شود.» (۳) .

خبرنگار اعزامی بی. بی. سی به ایران طی گزارشی که از بخش

ص: ۵۸

۱- ۵۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، به نقل از آسوشیتدپرس.

۲- ۵۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، ۲۹ / ۱۰ / ۱۳۶۵، شهرام چوبین در مصاحبه با رادیو بی. بی. سی، ۲۸ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۳- ۵۳. اداره کل مطبوعات خارجی وزارت ارشاد اسلامی، بولتن «بررسی مطبوعات جهان»، شماره ۱۲۱۸، ۲۸ / ۱۱ / ۱۳۶۵.

انگلیسی رادیو لندن منتشر شد، گفت:

«من فکر می کنم کسی در این جنگ پیروز است که دارای اراده است و من فکر می کنم دو عامل در این جهت کاملا به نفع ایرانی ها است: اولین عامل تعهد شگفت انگیز این ملت برای از بین بردن صدام - که در تهران کاملا مانند کارتر، اسرائیلی ها و شیطان بزرگ، امریکا، دیده می شود - می باشد. دومین عامل، امواج عظیم انسانی است که همچون موجی در پی موج دیگر می آیند... احساس اکثریت این است که مردم ایران می خواهند بجنگند و خواهند جنگید تا به نحوی از انحاء صدام حسین را به تسلیم وادارند... اراده مطلقی برای ادامه جنگ در ایران وجود دارد که در قلب آن، اسلام و تشیع وجود دارد و به علاوه طبیعت سخت ایرانی ها.» (۱) .

بررسی مواضع امریکا و شوروی

مواضع امریکا

اقدامات سیاسی - نظامی ایران پس از فتح فاو و متقابلا شکست ماجرای مک فارلین، امریکا را از پیامد تحولات جنگ عمیقا نگران کرده بود. در واقع امریکایی ها از احتمال وقوع حوادث غیرمترقبه و ناتوانی در مهار آن، دچار تشویش بودند. در این میان افشای ماجرای مک فارلین و تأثیرات عمیق آن بر شکست سیاست های امریکا و بهره برداری شوروی از این جریان، اوضاع را به شدت پیچیده و دشوار کرد.

اظهار تشکر عراقی ها از کمک های اطلاعاتی امریکا پس از لو رفتن عملیات کربلای ۴، نشان دهنده تلاش امریکا برای ممانعت از پیروزی ایران بود. امریکایی ها، به تدریج مبادرت به کسب اعتماد عراق کردند و امیدوار بودند آثار و تبعات نامطلوب شکست سیاست امریکا را در منطقه جبران کنند و مجددا ابتکار عمل را به دست گیرند. در این وضعیت عملیات کربلای ۵ آغاز شد.

سفر شتابزده ریچارد مورفی به منطقه و سخنان مقامات امریکا،

۱- ۵۴. روزنامه رسالت، ۶ / ۱۰ / ۱۳۶۵، واحد مرکزی خبر.

نشان دهنده نگرانی و اضطراب امریکایی ها بود. روزنامه السفیر در این باره نوشت:

«پیروزی های ایران علیه رژیم صدام، باعث شتاب مورفی در سفرش به خاورمیانه شد و از آنجا که مرحله کنونی جنگ ایران و عراق از حساسیت خاصی برخوردار است، دگرگونی حاصل در میدان جنگ مستلزم حضور قوی سیاسی امریکا در منطقه می باشد.» (۱) .

با مشخص شدن ابعاد عملیات و ناتوانی عراق در بازپس گیری مناطق تصرف شده، واینبرگر وزیر دفاع امریکا به خبرنگار واشنگتن پست گفت:

«اگر ایران در جنگ خلیج فارس که وارد هفتمین سالش می شود، پیروز شود، این امر برای همه کاملا مصیبت بار خواهد بود. پیروزی ایران امکان دارد که یک پایگاه دریایی در دریای گرم در اختیار شوروی بگذارد و نفت منطقه خلیج فارس را در دسترس آن قرار دهد.»

چند روز بعد رئیس جمهور امریکا (ریگان) بیانیه ای صادر کرد که در آن آمده بود:

«امریکا همچنان مصمم است جریان آزاد نفت از تنگه ی هرمز ادامه یابد. ما همچنین خود را ملزم به حمایت از دوستانمان در خلیج فارس که پیوندهای عمیق و دراز مدت با آنها داریم، می دانیم. ادامه این نبرد خونین موجب نگرانی عمیق امریکاست. این جنگی است که نه تنها منابع استراتژیک امریکا را بلکه ثبات و امنیت دوستان امریکا را در منطقه تهدید می کند. ما گسترش جنگ را به عنوان تهدیدی علیه منافع خود و دوستانمان در منطقه تلقی می کنیم.» (۲) (۳) .

ص: ۶۰

۱- ۵۵. روزنامه رسالت، ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، روزنامه السفیر.

۲- ۵۶. روزنامه رسالت، ۴ / ۱۱ / ۱۳۶۵، خبرگزاری یونایتدپرس.

۳- ۵۷. جمهوری اسلامی ایران نیز با درک و تلقی ای که از مواضع اخیر امریکا و اقدامات احتمالی این کشور در منطقه و در برابر ایران داشت، مبادرت به موضع گیری کرد، آقای هاشمی یک روز بعد از بیانیه ی ریگان، طی تحلیلی از مواضع و سیاست های بعضا متناقض و تشنج زای امریکا، اظهار کرد: «آن روزی که جنگ را شروع کردید و این دیوانه را تحریک کردید که این جنگ را شروع بکند و این امکانات را در اختیارش گذاشتید که این جور دارد شهرهای ما را می زند، آن امنیت خلیج فارس نبود، حالا شده امنیت خلیج فارس و این آقا (ریگان) این جور حرف می زنند، خیلی عجیب است... مسئله این است که رئیس جمهوری مثل آقای ریگان در بیانیه رسمی هشدار می دهد به جمهوری اسلامی که جنگ توسعه پیدا نکند، مگر ما می خواستیم جنگ را توسعه بدهیم؟... این شما هستید که مدام تحریک می کنید که خودشان را (کشورهای منطقه) در جنگ شریک کنند. به آنها بگویید که خودشان را کنار بکشند، نصیحتی که ما می کنیم، همین را تکرار کنید. آنها شریک جنگ نباشند، ما با آنها رفیقیم، با آنها روابط صمیمی داریم، از طرفی ما حدس می زنیم که شما این حرف ها را به خاطر وضع سیاسی اخیرتان می گویید.» (مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دور دوم، جلسه ۶۶، ۲۵ / ۱۱ / ۶۵، سخنان

قبل از دستور).

تأکید بر «ثبات امنیت منطقه و حمایت از کشورهای دوست امریکا» در بیانیه ریگان، ارسال پیام آشکار به ایران و همچنین شوروی تلقی می شد، زیرا ضمن اینکه تحرکات و اقدامات سیاسی - نظامی ایران «منابع استراتژیک امریکا» را تهدید می کرد، به گمان امریکایی ها روس ها می توانستند به گونه ای مؤثر از حوادث و رخدادهای ناشی از تلاش های ایران بهره برداری کنند. (۱) .

موضع گیری جدید امریکا در واقع متأثر از تغییر چهره جنگ و اوضاع منطقه بود که بر اثر شکست سیاست های پیشین امریکا و پیروزی ایران در عملیات کربلای ۵ حاصل شده بود. (۲) .

اظهارات شولتز وزیر خارجه امریکا نیز مؤید تغییر سیاست امریکا و اصرار بر اجرای آن بود. وی در کمیته روابط خارجی سنای امریکا گفت:

«ما علاقه مندیم که این جنگ از طریق مذاکره پایان پذیرد... هیچ گونه چشم اندازی برای پیروزی عراق وجود ندارد... پیروزی ایران در این جنگ فاجعه ای برای علائق امریکا در زمینه سیاسی و نفت در خاورمیانه به حساب می آید.» (۳) .

---

۱ - ۵۸. شوروی در برابر وضعیت جدید در منطقه و اقدامات و مواضع امریکا، مبادرت به اعلام موضع نمود. از جمله روزنامه پراودا ارگان رسمی حکومت شوروی نوشت: «امریکا بار دیگر می خواهد از این وضعیت وخیم بهره برداری کند. شوروی سیاست کاملا متفاوتی را دنبال می کند و حاضر است به تلاش های سازنده و شرافتمندانه از جمله تلاش های سازمان ملل که بتواند جنگ ایران و عراق را به سوی یک حل و فصل مسالمت آمیز سوق دهد، کمک کند.» (خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش های ویژه، ۶ / ۱۱ / ۱۳۶۵، روزنامه پراودا، ۵ / ۱۱ / ۱۳۶۵).

۲ - ۵۹. تلقی ایران از تغییر مواضع امریکا، منجر به عکس العمل شدید مسئولان شد. طوری که آقای هاشمی در سخنان قبل از دستور مجلس شورای اسلامی اظهار کرد: «شما در طرحی که برای نزدیک شدن به ایران داشتید، شکست خوردید. حالا می خواهید بگویید که نه، ما با جمهوری اسلامی سر جنگ داریم. این تناقض است. شما دیروز در حرف هایتان صریح گفتید که ایران یک کشور مهمی است و ما باید با او رابطه داشته باشیم، شما گفتید که اهمیت استراتژیک ایران را قبول دارید، شما گفتید ایران تروریست نیست، شما گفتید که مصلحت امریکا ایجاب می کند با ایران رابطه داشته باشد؛ خوب امروز برمی گردید این حرف ها را می زنید، اینکه بدتر می شود در داخل، معلوم می شود سیاستتان مبنا ندارد، یا دیروز دروغ می گفتید یا امروز دروغ می گویید.» (مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دور دوم، جلسه ۶۶، ۲۵ / ۱۱ / ۶۵، سخنان قبل از دستور).

۳- ۶۰. روزنامه اطلاعات، ۸ / ۱۱ / ۱۳۶۵، خبرگزاری یونایتدپرس.

وزیر خارجه امریکا درباره علت ارسال اسلحه به ایران نیز گفت:

«علائق متعدد در منطقه، انگیزه روشنی برای بهبود روابط با ایران به دست می دهد و همان گونه که می دانید ما نشانه ای از مقاصد خود را به صورت اجازه صدور اسلحه به آن کشور متجلی ساختیم، اما این علامت نتوانست پاسخ قابل قبولی را از سوی ایران باعث شود و هرگز تکرار نخواهد شد.» (۱) .

در واقع بخشی از اظهارات شولتز پاسخ به مصاحبه آقای هاشمی رفسنجانی محسوب می شد. به گمان شولتز آنچه که از سوی ایران انجام گرفته است نه تنها در چارچوب سیاست های امریکا معنا و مفهوم ندارد بلکه با منافع امریکا نیز مغایرت آشکار دارد.

در عین حال جمهوری اسلامی ایران همچنان امیدوار بود که علاوه بر عادی سازی روابط با امریکا، با پیشقدم شدن امریکا و تأمین نظرات ایران، اقدامات جدی برای خاتمه بخشیدن به جنگ، با حذف صدام، انجام گیرد. آقای هاشمی یک روز پس از اظهارات شولتز در کمیته روابط خارجی سنای امریکا، در مصاحبه مطبوعاتی با رسانه های داخلی و خارجی ضمن تحلیلی، مشکل اصلی امریکا را «درگیری جناحی در داخل» و «عدم شجاعت ریگان در اتخاذ تصمیم» ارزیابی کرد.

در هر صورت، سیاست جدید امریکا متأثر از عوامل متعددی بود که عمدتا ناشی می شد از شکست ماجرای مک فارلین و عدم تمایل امریکا به ادامه و تکرار آن، ضرورت دلجویی از عراق و اعراب که عمیقا به سیاست های امریکا مظنون و بی اعتماد شده بودند و مهم تر از همه رقابت با روس ها که طی این روند فرصت را غنیمت شمرده با ارائه پیشنهاد صلح، محور تلاش های دیپلماتیک برای پایان بخشیدن به جنگ قرار گرفتند.

مواضع شوروی

تلاش های پنهانی امریکا برای برقراری رابطه با ایران و آثار احتمالی

ص: ۶۲

۱- ۶۱. همان.

این رابطه در تغییر موازنه سیاسی - نظامی در منطقه خلیج فارس و خاورمیانه به سود امریکا، مواضع و رفتار شوروی را در برخورد با ایران و عراق و امریکا عمیقا تحت تأثیر قرار دارد که بخشی از نشانه های آن در برخورد تبلیغاتی روس ها علیه ایران و تجهیز و تقویت عراق، ظهور کرد.

در عین حال شوروی با توجه به شکست سیاست پنهانی امریکا برای برقراری رابطه با ایران و به دست گیری ابتکار عمل در جنگ ایران و عراق، علی رغم موضع گیری و تشدید فشار علیه ایران، یک هیئت اقتصادی به ریاست کنستانتین کاتاشف رئیس کمیته دولتی روابط اقتصاد خارجی شوروی به تهران اعزام کرد. آقای هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس شورای اسلامی در ملاقات با کاتاشف از مواضع شوروی در برخورد با ایران به ویژه حمایت شوروی از عراق انتقاد کرد:

«متأسفانه مسئولین کشور شما به ادله ای که برای ما قابل قبول نیست، به گونه ای دیگر عمل می کنند. شما با توجه به اینکه می دانید عراق کشور متجاوزیست چرا او را تقویت می کنید تا برای ناتوان کردن یک کشور شدیدا ضد امپریالیستی تلاش کند؟ شما که می بینید عراق برخلاف تمام موازین بین المللی عمل می کند، چطور به او کمک می کنید تا به انقلاب مردمی و ضد امپریالیستی ایران صدمه وارد کند؟» (۱) .

آقای هاشمی در ادامه با اشاره به مواضع تبلیغاتی شوروی علیه ایران اظهار کرد:

«متأسفانه در رابطه برخورد اخیر ما با امریکا، شما در رسانه های جمعی خودتان این مسئله را به گونه ای مطرح کردید که گویا ایران به خواست امریکا می خواهد جنگ را طولانی کند، حال آنکه حق این بود که شما در رسانه هایتان از این حرکت ما به عنوان یک پیروزی بزرگ از یک کشور جهان سوم یاد می کردید.» (۲) .

همچنین رئیس جمهور در ملاقات با این هیئت ضمن اشاره به

۱- ۶۲. روزنامه اطلاعات، ۱۹ / ۹ / ۱۳۶۵.

۲- ۶۳. اداره کل مطبوعات خارجی وزارت ارشاد اسلامی، بولتن «بررسی مطبوعات جهان»، شماره ۱۲۰۷، ۱۷ / ۱۰ / ۱۳۶۵، روزنامه ایزوستیا چاپ شوروی.

مواضع ایران در مسئله افغانستان و مشکلاتی که شوروی با تداوم حضور نظامی در این کشور، درگیر آن شده است، اظهار کرد:

«ما در رابطه با افغانستان که مسئله شماست، حاضر شدیم همکاری کنیم تا این کشور به صورت مستقل باقی بماند و غربی ها در آنجا حاضر نباشند، این مسئله را دوستانه مطرح کردیم و نمی خواهیم یک حرکت سیاسی انجام دهیم، اما شما با حضور نظامی تان در آنجا، متأسفانه کار را گره می زنید.» (۱) .

تداوم تیرگی در روابط سیاسی ایران و شوروی به ادامه حملات تبلیغاتی دو کشور علیه یکدیگر منجر شد. به ویژه در وضعیتی که عراق به شهرها و مراکز غیرنظامی، تأسیسات صنعتی و آب و برق کشور حمله می کرد، افزایش حمایت شوروی از عراق این گمان را تقویت می کرد که در چنین شرایطی اقدامات عراق با هماهنگی و حمایت شوروی انجام می پذیرد. همین امر جو تبلیغاتی داخل کشور را علیه شوروی تشدید می کرد و آنها نیز برای توجیه اقدامات و سیاست های خود در حمایت از عراق، اقدام به موضع گیری می کردند. روزنامه ایزوستیا چاپ شوروی در مقاله ای تحت عنوان مقایسه عجیب می نویسد:

«بسیاری از بلند پایگان ایران در اعلامیه هایشان به دشمنی با کشور ما ادامه می دهند. آنها علنا در مورد سیاست اتحاد شوروی قضاوت کرده و سعی می کنند رفتار این کشور در قبال ایران را جابرانه توصیف نمایند.» (۲) .

شوروی در چنین شرایطی با توجه به وضعیت نامساعد عراق، برای حفظ منافع خود در منطقه و منفعل کردن ایران و همچنین رقابت با امریکا، با تأکید بر «ضرورت پایان جنگ» سیاست خارجی و تبلیغاتی نسبتا فعال و گسترده ای را در پیش گرفت. سفیر شوروی در کویت طی مصاحبه ای با الوطن حمایت شوروی از عراق را اعلام کرد:

«ما در جهت پایان فوری جنگ بر اساس عدم پیروزی یک طرف و شکست طرف دیگر و حفاظت از موجودیت دو کشور تلاش می کنیم.

ص: ۶۴

۱- ۶۴. روزنامه کیهان، ۱۹ / ۹ / ۱۳۶۵.

۲- ۶۵. مأخذ ۶۰.

... ما در مذاکرات دو جانبه با طرفین جنگ، تلاش های گسترده ای را در جهت متقاعد کردن آنان برای توقف جنگ مبذول داشتیم. ما در مذاکراتمان با تمام کشورهای جهان از جمله امریکا مسئله پایان دادن به جنگ ایران و عراق را مطرح کردیم و گام های مشترکی در این زمینه برداشتیم، اما واشنگتن به ویژه پس از ارسال محموله های سلاح به ایجاد راه حلی برای توقف جنگ کمک نکرده است.» (۱) .

تنها سه روز پس از آغاز عملیات کربلای ۵ و پیشروی رزمندگان در منطقه شرق بصره، شوروی ها دوباره بر موضع جدید خود تأکید کردند:

«اتحاد شوروی با دعوت به پایان دادن به جنگ ایران و عراق معتقد است که مسائل مورد اختلاف میان دو کشور باید پشت میز مذاکرات سیاسی حل شود نه در میدان نبرد... دولت شوروی آماده است با هر گونه مساعی شرافتمندانه و سازنده جهت متوقف کردن این جنگ طولانی به اجرای راه حل های مسالمت آمیز کمک همه جانبه نماید.» (۲) .

همچنین سفیر شوروی در سازمان ملل طی مصاحبه ای به نکته ای اشاره کرد که بیانگر ماهیت تلاش های به ظاهر صلح طلبانه شوروی بود و نوعی هشدار به ایران ارزیابی می شد. (۳) وی در این مصاحبه گفت:

«تا زمانی که ایران معتقد باشد می تواند از طریق نظامی بر عراق چیره شود، مسکو روش خود را تغییر نخواهد داد... مسکو

۱- ۶۶. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، ۱۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، نشریه الوطن، ۱۴/ ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۶۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه «گزارش های ویژه»، ۱۹ / ۱۰ / ۱۳۶۵، رادیو مسکو.

۳- ۶۸. بیانیه شوروی آشکارا به سود عراق بود. علاوه بر این، تلاش برای بهره گیری از مشکلات امریکا در قبال ایران و عراق نیز بخش دیگری از اهداف شوروی بود که در روند جدید دنبال می شد. سفیر جمهوری اسلامی در مسکو در اولین فرصت طی ملاقات با وزیر خارجه شوروی ضمن اعتراض به اظهارات سفیر شوروی در سازمان ملل، در خصوص اشکال اساسی بیانیه اخیر این کشور درباره جنگ گفت: «پایه این بیانیه بر این جمله نهاده شده که برای پایان دادن جنگ باید به آینده نگاه کرد و نه به گذشته، در حالی که این موضع هم به لحاظ تئوری و هم به لحاظ عمل قابل قبول نیست. بر همین اساس صدام که بیش از ۶ سال است بزرگترین جنایات را علیه ملت مسلمان ایران انجام داده، لازم است که مجازات شود.» (روزنامه رسالت، ۲۵ / ۱۰ / ۶۵، خبرگزاری جمهوری اسلامی).

هیچ گونه تردید برای تأمین اسلحه عراق به خود راه نمی دهد.» (۱) .

شوروی فروش سلاح به عراق و تجهیز این کشور را به نحو آشکاری از سر گرفت. هسته اصلی سیاست جدید شوروی حمایت از عراق بود و پیش بینی می کردند که در چارچوب این تلاش قادر خواهند بود با گسترش و تحکیم روابط با عراق، ایران تحت فشار قرار دهند و بدین طریق با به دست گیری ابتکار عمل در جنگ ایران و عراق اوضاع را به سود شوروی در برابر امریکا تثبیت نمایند. اظهارات مسئول سیاسی امور خاورمیانه در حزب کمونیست شوروی، بخشی از ماهیت و اهداف شوروی را آشکار می سازد:

«شوروی ارسال سلاح به عراق را به خاطر بازگرداندن موازنه نظامی و سیاسی میان ایران و عراق از سر گرفت و نه به خاطر اینکه جنگ ادامه یابد. ایرانیان امیدهای زیادی به برتری قدرت نیروی انسانی خود دارند و ممکن است این برتری در توازن نظامی اخلال وارد آورد و از این رو شوروی ارسال سلاح به عراق را آغاز کرده است و این کار همچنان ادامه دارد. تجهیز مجدد عراق به سلاح توسط شوروی تمایل این کشور جهت برقراری آتش بس میان طرفین را نشان می دهد. ما این نظر را از طریق کانال های دیپلماتیک به مقامات ایرانی رسانده ایم و در سال گذشته میلادی به هنگام مسافرت یک هیئت اقتصادی ایرانی، طرح شوروی برای پایان دادن به جنگ را با آنان در میان گذاشتیم.» (۲) .

بمباران تهران، متعاقب تشدید جنگ شهرها، موجب گردید به مواضع و اقدامات شوروی در حمایت از عراق و تناقض آن با ادعای صلح طلبی شوروی، انتقاد و حمله شود. طوری که هاشمی رفسنجانی در خطبه نماز جمعه گفت:

«شما ببینید شوروی که داعیه صلح طلبی دارد، امروز چه خبر است، شهرهای ما را می زند این موشک ها را که عراق در یک روز می تواند ۱۰ تا ۱۵ تای آنها را شلیک کند، اینها را کی (به عراق) می دهد؟ ما که می دانیم شوروی ها اینها را می سازند، ما که می دانیم این

۱- ۶۹. روزنامه جمهوری اسلامی، ۲۰ / ۱۰ / ۱۳۶۵، رادیو امریکا.

۲- ۷۰. خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۲۵ / ۱۰ / ۱۳۶۵، روزنامه الوطن.

میگ های ۲۵ که از ارتفاع بالا می آینـد و بمب می اندازنـد، از اسـلحه های استراتژیک شوروی است که اگر او اجازه ندهد، اینها نمی آیند.» (۱) .

امـام خمینی نیز در دهه فجر به مناسـبت سـالگرد پیروزی انقلاب اسـلامی با حمله به ابرقـدرت ها به ویژه امریکا به عنوان رأس همه مفاسد و شوروی و فرانسه که بیشترین امکانات تهاجم به شهرها را اعم از موشک، بمب و هواپیما در اختیار عراق گذاشته اند، فرمودند:

«مردم ما و ملت های جهان آنان را در این جنایت ها و خیانت ها سهیم می دانند.» (۲) .

۱- ۷۱. روزنامه کیهان، ۲۷ / ۱۰ / ۱۳۶۵.

۲- ۷۲. روزنامه کیهان، ۱۸ / ۱۱ / ۱۳۶۵.

عملیات تکمیلی کربلای ۵

شناسنامه عملیات

نام عملیات: تکمیلی کربلای ۵

منطقه عملیات: جبهه جنوبی – شلمچه

رمز عملیات: یا زهرا (س)

تاریخ عملیات: ۳ / ۱۲ / ۱۳۶۵ تا ۱۳ / ۱۲ / ۱۳۶۵

نوع عملیات: نیمه گسترده

فرماندهی عملیات: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

سازمان رزم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

هدف عملیات: ترمیم خط خودی در منطقه عملیاتی کربلای ۵

استعداد نیروهای درگیر خودی: ۳۰ گردان پیاده

استعداد نیروهای درگیر دشمن: ۴۰ گردان پیاده، ۱۵ گردان زرهی، ۱۲ گردان مکانیزه و ۱۳ گردان کماندو

تلفات عراق: حدود ۱۰۰۰۰ کشته و زخمی و ۲۵۶ اسیر

خسارات عراق: انهدام ۵ هواپیما، ۲ هلی کوپتر و ۷۰ تانک و نفربر

غنائم: ۴۰ تانک و نفربر و ۱۰ دستگاه ماشین آلات مهندسی

نتایج عملیات: تکمیل و ترمیم خط پدافندی در نهر جاسم، توسعه سرپل غرب نهر جاسم و پیشروی به سوی کانال زوجی، تصرف مجدد سرپل غرب کانال ماهی، انهدام امکانات و نیروی دشمن.

عملیات تکمیلی کربلای ۵ (۱) .

طراحی عملیات

در حالی که به دلایل مختلف تداوم عملیات کربلای ۵ ضروری بود، لیکن آمادگی لازم به تناسب پیچیدگی زمین و مشکلات پیشروی وجود نداشت و تأمل برای آمادگی بیشتر نیز به افزایش موانع و تقویت مواضع دشمن می انجامید. مبتنی بر این وضعیت، برای رسیدن به کانال زوجی، راه کارهای مختلفی مطرح بود، از جمله: ۱ - حرکت از نخلستان ها. ۲ - پیشروی از سمت راست ساحل کانال پرورش ماهی.

۳ - حرکت از وسط و باز شدن به جناحین.

به رغم مشکلات فراوانی که ناشی از کمبود توان برای رسیدن به خط پدافندی مطمئن، وضعیت آرایش مواضع و استحکامات دشمن و نداشتن «آتش» و «عقبه» مناسب خودی بود، با توجه به ضرورت دستیابی به اهداف تعیین شده، تصمیم به اجرای عملیات گرفته شد.

شرح عملیات

مرحله اول عملیات، با حرکت از وسط به منظور تکمیل خط پدافندی و انتقال آن از شرق نهر جاسم به غرب آن (برای مهیاسازی مقدمات دستیابی به کانال زوجی)، در ساعت ۸ شب ۳ / ۱۲ / ۱۳۶۵ آغاز شد.

در این مرحله لشکرهای ۸ نجف و ۱۴ امام حسین (ع) نقش محوری در تأمین اهداف تعیین شده داشتند و تدبیر شده بود که لشکرهای

۱- ۷۳. متن گزارش عملیات تکمیلی کربلای ۵ با استفاده از سند شماره ۶۸۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ (گزارش تداوم عملیات در شرق بصره تا کربلای ۵)، نوشته محمد درودیان تهیه شده است.

۳۱ عاشورا و ۷ ولی عصر (عج) نیز در جناح این دو لشکر اقدام به تصرف مواضع هلالی شکل و زدن خاکریز در جناح خود کنند.

پس از آغاز تک، لشکر ۱۴ موفق به تصرف چهارراه شلمچه شد و لشکر ۸ نیز با تصرف دو قرارگاه دشمن، از نهر جاسم عبور کرد، سپس با الحاق لشکر ۸، و لشکر ۱۴ منطقه تصرف شده تأمین گردید. در جناح راست لشکر ۸، لشکر ۳۱ دو موضع هلالی دشمن را تصرف کرد و لشکر ۷ با احداث خاکریز، جناح لشکر ۳۱ را تأمین کرد. عملیات در روز نیز ادامه یافت و نیروهایی از لشکرهای ۷ و ۳۱ به اتفاق توانستند دو موضع هلالی دیگر را تصرف کنند.

بدین ترتیب اهداف مرحله اول عملیات تأمین شد و ۱۴۰ تن از نیروهای دشمن اسیر شدند.

دشمن در همان روز اول عملیات اقدام به سه پاتک کرد و دو بار از سلاح شیمیایی استفاده نمود و برای ممانعت از پیشروی بعدی نیروهای خودی، خطوط ۵۰۰ و ۱۰۰۰ را با سه تیپ پیاده و مکانیزه تقویت کرد.

مرحله دوم عملیات در تاریخ ۶ / ۱۲ / ۱۳۶۵ با ۱۲ گردان از لشکرهای ۸، ۱۴، ۱۷، ۱۰۵ و ۳۲ آغاز شد.

در این مرحله از عملیات به علت هوشیاری دشمن و اقداماتی که برای تقویت خطوط انجام داده بود و همچنین پیچیدگی زمین و فشار دشمن، در جناح چپ منطقه عملیاتی موفقیتی به دست نیامد، لیکن در محور راست، لشکرهای ۸، ۳۲ و ۱۴ پیشروی کردند.

علاوه بر مشکلات یاد شده وضعیت نامساعد هوا و گلی بودن زمین منطقه، مانع از تردد و پشتیبانی مناسب نیروهای عمل کننده می شد گر چه تردد با خودروهای شنی دار امکان پذیر بود، لیکن محدود بودن تعداد این وسیله، مانع از جابه جایی و پشتیبانی در حد ضرورت بود.

پس از مرحله اول و دوم عملیات و آشنایی بیشتر با زمین منطقه و نقاط قوت دشمن، برای ادامه عملیات، محور چپ (چهار ضلعی نخلستان) به دلیل مشکلات و موانعی که برای پیشروی داشت، حذف

شد و تلاش عمده برای دستیابی به خط ۱۰۰۰ و ۱۵۰۰ مد نظر قرار گرفت.

مرحله سوم عملیات در تاریخ ۹ / ۱۲ / ۱۳۶۵ با ۹ گردان از یگان های ۲۷، ۲۵، ۸ و ۴۴ آغاز شد. در این مرحله لشکر ۲۷ موفق به تصرف یکی از مستحکم ترین قرارگاه های دشمن در منطقه شد. سایر یگان ها نیز موفقیت هایی کسب کردند، لیکن پاتک های متوالی و مقاومت دشمن در برخی محورها مانع از تصرف کامل منطقه و تأمین آن شد و تنها قسمتی از خط ۵۰۰ دشمن در اختیار نیروهای خودی قرار گرفت.

چهارمین مرحله عملیات در تاریخ ۱۱ / ۱۲ / ۱۳۶۵ به اجرا درآمد، در این مرحله قرار شد پس از تأمین خط ۱۰۰۰، بلافاصله با استفاده از نیروی زرهی، با عبور از یگان های عمل کننده، پیشروی ادامه یابد. نیروهای عمل کننده در این مرحله توانستند حدود ساعت ۳ بامداد به خاکریز ۱۰۰۰ برسند، لیکن مقاومت و پاتک های متوالی دشمن و آتش انبوه، آن هم قبل از روشن شدن هوا، مانع از تأمین اهداف شد.

در این مرحله تنها لشکر ۴۱ توانست با استفاده از نیروی زرهی در کنار کانال پرورش ماهی، به دلیل وضعیت مناسب زمین، پیشروی کند و خود را به هلالی سوم برساند.

پس از این مرحله بار دیگر (تا ۱۳ / ۱۲ / ۶۵) تلاش هایی انجام گرفت، لیکن وجود موانع دشمن (مین، سیم خاردار) و اجرای آتش شدید، مانع از پیشروی، الحاق، پاک سازی، احداث خاکریز و در نتیجه عدم دستیابی کامل به اهداف موردنظر شد. لذا الحاق در خط ۱۰۰۰ انجام نگرفت و مناطق آزاد شده در پشت خط ۵۰۰ تثبیت گردید.

ارزیابی و نتایج عملیات تکمیلی کربلای ۵

یگان های سپاه علی رغم کمبود توان لازم و وجود فشارهای عدیده، با استعداد حداکثر ۳۰ گردان در عملیات شرکت کردند و با ۳۰ تیپ دشمن درگیر شدند و بخش قابل توجهی از آنها را منهدم و تعدادی

از نیروهای دشـمن را نیز اسـیر کردنـد. همچنین نگاهی به نتایـج ده شـبانه روز درگیری، میزان موفقیت رزمنـدگان در عملیات تکمیلی کربلای ۵ را نشان می دهد:

۱ – تکمیل و ترمیم خط پدافندی خودی در نهر جاسم.

۲ – توسعه و تثبیت نهایی سرپل منطقه غرب نهر جاسم و پیشروی به سوی کانال زوجی.

۳ – تصرف مجدد سرپل کانال ماهی و گرفتن جناح اساسی از دشمن.

۴ – حضور مؤثر و تهدید منطقه استراتژیک شرق کانال زوجی.

۵ – انهدام بخش وسیعی از امکانات و نیروهای دشمن.

ص: ۷۲

عملیات کربلای ۸

شناسنامه عملیات

نام عملیات: کربلای ۸

منطقه عملیات: شلمچه – کانال ماهی

رمز عملیات: یا صاحب الزمان (عج)

تاریخ عملیات: ۱۸ تا ۲۲ / ۱ / ۱۳۶۶

نوع عملیات: نیمه گسترده

فرماندهی: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

سازمان رزم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

هدف: تأمین کانال زوجی و توسعه منطقه عملیات تصرف شده در غرب کانال پرورش ماهی

استعداد نیروهای درگیر خودی: ۳۰ گردان پیاده

استعداد نیروهای درگیر دشمن: ۴۸ گردان پیاده، ۱۲ گردان زرهی، ۶ گردان مکانیزه، ۸ گردان کماندو، ۲۰ گردان گارد جمهوری

تلفات عراق: حدود ۱۲۰۰۰ کشته و زخمی و ۲۶۰ اسیر

خسارات عراق: انهدام ۲ هواپیما، ۲ هلی کوپتر، ۱۳ تانک و نفربر، ۳۰۰ قبضه ادوات، ۴۰ دستگاه ماشین آلات مهندسی و ۱۵۰ خودرو

نتایج عملیات

پیشروی در زمین حدفاصل نهر جاسم تا کانال زوجی

– تأثیرات کلی تداوم عملیات در صحنه سیاسی داخلی و تبعات آن در تغییر و تحولات سیاسی جهانی

– افزایش تسلط نیروهای خودی بر کانال ماهی

– انهدام دشمن

عملیات کربلای ۸ (۱) .

اوضاع قبل از عملیات

پس از آنکه در عملیات تکمیلی کربلای ۵ پیشروی قوای خودی به سمت کانال زوجی در پشت خط ۵۰۰ متوقف شد، سپاه پاسداران مجددا اقداماتی برای اجرای عملیات در این منطقه انجام داد. البته در نظر بود طی چند عملیات محدود، به صورت تدریجی خطوط منطقه تصرف شده با رسیدن به کانال زوجی اصلاح و تکمیل گردد، اما با توجه به موانعی که وجود داشت، عملیات کربلای ۸ طرح ریزی شد. در توضیح وضعیت کلی قبل از این عملیات، ذکر چند نکته ضروری است:

الف) مشکل نیرو و کادر (خودی)

به رغم نیاز مبرمی که به جذب و سازماندهی نیرو برای عملیات وجود داشت، لیکن از طرح اعزام سپاه یک صد هزار نفری حضرت مهدی (عج) استقبال نشد. از جمله عوامل مؤثر در پیدایش این وضعیت چنین بود:

- تلفات عملیات های کربلای ۴ و ۵ و تعطیلات طولانی «ایام عید» که سراسر مملکت را فراگرفت و طبعا در بسیج نیرو و اعزام به جبهه ها تأثیر بسیاری گذاشت.

- نزدیک شدن فصل کشاورزی باعث شد تا قشر وسیعی از نیروهای داوطلب که کشاورزان بودند به دلیل فرارسیدن زمان کشت، موقتا تا زمان برداشت محصول از عزیمت به جبهه خودداری کنند.

در کنار مسئله نیرو، موضوع «کادر» نیز از معضلات موجود بود. پس از جنگ سنگین و مداوم آخر سال ۱۳۶۵، طبیعی است که

ص: ۷۴

۱- ۷۴. متن گزارش عملیات کربلای ۸ با استفاده از سند شماره ۶۸۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ (گزارش تداوم عملیات در شرق بصره تا کربلای ۸) نوشته محمد درودیان تهیه شده است.

جایگزینی کادرهای عملیاتی شهید و مجروح سپاه به فوریت و آسانی امکان پذیر نباشد به خصوص آنکه سپاه در گذشته هیچ گاه امکان گسترش مدنظر خویش را نیافته بود.

ب) دشمن و بازسازی نیرو

در حالی که اردوی خودی با کمبود نیرو مواجه بود، ارتش عراق از هفته دوم عملیات کربلای ۵، پس از عقب نشینی به غرب نهر جاسم تلاش فراوانی برای بازسازی یگان ها و جایگزینی امکانات منهدم شده به کار گرفت.

با انتقال افسران از عقبه ها و پادگان ها به مناطق عملیاتی و کوتاه کردن آموزش ها اقدام به جایگزینی افسران کرد. همچنین با احضار متولدان سال ۱۹۶۹ و باقی مانده متولدان سال ۱۹۶۸ و آموزش سریع ۴۵ روزه آنها و گرفتن نیرو از شهربانی و یگان های غیردرگیر، اقدام به جایگزینی نیروهای سرباز و درجه دار کرد.

افزون بر این، با بازسازی آن دسته از امکاناتی که قابل بازسازی و تعمیر بود و با جایگزینی امکانات جدید، تقریبا همه امکانات از دست داده را جایگزین کرد.

در مجموع در زمان آغاز عملیات کربلای ۸، دشمن تا حدود ۷۰ درصد یگان های ضربه دیده خود را از جنبه کمی بازسازی کرده بود.

ج) تسلیم زمین

ارتش عراق علاوه بر اقداماتی که برای بازسازی یگان های خود در نظر گرفت، با سرعت و در کمترین زمان، بیشترین استحکامات را در منطقه ایجاد کرد. به طوری که در فاصله حدود ۵ کیلومتری بین نهر جاسم تا کانال زوجی، ۷ تا ۱۰ خط پدافندی متوالی تشکیل داد.

همچنین پلی جدید روی کانال زوجی و جاده ها و سیل بندهای جدید در اطراف کانال پرورش کانال پرورش ماهی احداث کرد.

ضمنا دشمن با نزدیک کردن خاکریز خط تماس خود با خاکریز

نیروهـای خودی، همه تحرکات رزمنـدگان اسـلام را زیر نظر گرفت و با ایجاد خطوط متوالی تلاش کرد از برداشـتن گام های بلند در پیشروی و نیز مانور زرهی پیشگیری کند.

طرح مانور

عملیات کربلای ۸ از دو محور طراحی شد تا با دو قرارگاه اجرا شود. محور اول: آب گرفتگی شـمال بوبیان با قرارگاه قدس و محور دوم: حدفاصل کانال ماهی تا جاده شلمچه (غرب کانال ماهی) با قرارگاه کربلا.

در تـدبیر عملیاتی، با توجه به حساسـیت شـمال آب گرفتگی بوبیان برای دشـمن و اهمیت عبور از کانال ماهی در غرب کانال زوجی، چنین پیش بینی می شد که در صورت تلاش در این محور، علاوه بر فریب دشـمن نسـبت به سـمت اصـلی تک، آتش آنهـا نیز تجزیه شود. همچنین در صورت موفقیت و تأمین محور شـمال عملیات (بوبیان) جناح وسـیعی در شـرق کانال ماهی از دشـمن گرفته می شـد که جای پای مناسبی برای مراحل بعـدی عملیات بود. علاوه بر این، موارد زیر به عنوان ویژگی های این طرح در محور اصلی مطرح شد:

- منطقه انتخابی، نزدیک ترین محل به کانال زوجی بود.

- نیروها در جناح راست خود (محور اصلی تک) به کانال ماهی متکی بودند.

- در صورت رسیدن به پشت خطوط شمالی - جنوبی دشمن، پیشروی به سمت جنوب آسان می شد.

بر اسـاس تجربه، تنهـا از این محور امکـان پیشـروی وجود داشت زیرا به دلیل نزدیک بودن به پل کانال ماهی، امکان الحاق با نیروهای شرق کانال و نیز انتقال عقبه به شرق کانال ماهی و حفظ آن از آتش دشمن وجود داشت.

البته، به دلیـل مشـکلات و موانع گونـاگون و تردیـدهای موجود، به نظر می رسـید این طرح در اجرا فاقـد چشم انـداز روشـنی باشد، به هر صورت، زمان اجرای عملیات ۱۸ فروردین ۱۳۶۶، اعلام شد.

ص: ۷۶

شرح عملیات

شب و روز اول

در محور شمالی عملیات، در ساعت۳۵: ۲ بامداد ۱۸ / ۱ / ۱۳۶۶ لشکر ۲۱ امام رضا (ع) و در ساعت ۲: ۴۰ تیپ ۱۸ الغدیر با دشمن درگیر شدند. در این محور برخلاف تصورات قبلی مبنی بر عدم هوشیاری دشمن، مقاومت نیروهای عراقی در همان آغاز درگیری و سپس اقدام آنان در پاشیدن مین در محورهای مواصلاتی و پاتک های انجام شده، همگی از آمادگی قبلی دشمن برای مقابله به تهاجم قوای خودی حکایت می کرد.

مرحله اول عملیات در محور غرب کانال ماهی در ساعت ۱۵: ۲ بامداد ۱۸ فروردین ۱۳۶۶ با حمله لشکرهای ۳۳ المهدی (عج)، ۲۵ کربلا، ۴۱ ثارالله (ع)، ۱۹ فجر، ۱۰ سیدالشهدا (ع) و ۳۱ عاشورا که به ترتیب از شمال به جنوب مأموریت تصرف و تأمین خط ۱۰۰۰ را به عهده داشتند، آغاز شد. در این مرحله (شب و روز اول عملیات) هدف به طور ناقص تصرف شد. رزمندگان پس از ۱۷ ساعت درگیری شدید که تا غروب طول کشید، سرانجام بدون نتیجه به عقب برگشتند. به این ترتیب شب و روز اول عملیات، در حالی که خط تصرف شده در جناحین با اشکالاتی مواجه بود، سپری شد.

شب و روز دوم

در شب دوم عملیات، لشکر ۳۳ موفق به تصرف هدف و احداث خاکریز شد، لیکن با پاتک های شدید دشمن مواجه و ناچار به عقب نشینی شد. لشکر ۱۰ نیز تا صبح با دشمن درگیر بود و موفق به تصرف هدف خود نشد. لشکر ۲۷ از ساعت ۴۵: ۱۰ روز دوم با دشمن درگیر شد و تا غروب، شش پاتک دشمن را خنثی دشمن را خنثی کرد. به این ترتیب در مرحله

دوم عملیات پیشروی میسر نشد و تلاش های خودی صرف مقابله با پاتک های دشمن و حفظ دستاوردهای مرحله اول شد.

شب و روز سوم

در این مرحله، جناح راست وضع مناسبی یافت، ولی اوضاع جناح چپ با وجود موفقیت های به دست آمده، به طور کامل بهبود نیافت. لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص) در ساعت ۳۰: ۲ بامداد درگیری را آغاز کرد و موفق شد تا ساعت ۸ صبح با نیروهای خود الحاق کند. این لشکر تا غروب موفق به پاک سازی منطقه متصرفه شد. در این درگیری ۵۰۰ تن از نیروهای دشمن کشته و ۱۰۰ تن اسیر شدند.

لشکر ۱۷ علی ابن ابی طالب (ع)، خط لشکر ۱۹ فجر را تحویل گرفت و با یک گردان خود را به چهارراه سیل بند رساند و سپس، لشکر ۳۳ المهدی (عج) و لشکر ۸ نجف را از خود عبور داد. نیروهای لشکر ۳۳ و لشکر ۸ در مأموریت خود نسبتا موفق بودند و پاتک های دشمن را در صبح و عصر با استفاده از آتش هماهنگ تانک، تیربار و خمپاره مستقر در خط تقریبا دفع کردند، ولی سرانجام با از دست رفتن توان نیروها، لشکر ۳۳ المهدی (عج) تا شب از چهارراه سیل بند عقب تر آمد و از نیروهای لشکر ۸ نجف نیز کسی باقی نماند.

شب و روز چهارم (۲۱ فروردین ۱۳۶۶)

در این شب، لشکر ۲۷ با احداث خاکریزهای دو جداره در نقاط تعیین شده و ریختن ۸۰۰ مین ضدنفر در جلوی خط بم، به تثبیت و استحکام مواضع تصرف شده پرداخت. لشکر ۳۱ نیز خط لشکر ۱۰ در غرب کانال ماهی را تحویل گرفت. در این حال، لشکر ۸ نجف نیز خط حمزه را پاک سازی کرد، اما بر اثر فشار دشمن تا چهارراه سیل بند سوئیب به عقب برگشت و در آنجا مستقر شد.

در روز چهارم، دشمن در چند نوبت از محورهای مقابل لشکرهای ۳۱، ۲۷ و ۳۳ اقدام به پاتک کرد که سنگین ترین آنها از محور

سیل بنـد غربی کانال ماهی و محور فدک بود. گر چه دشـمن در این پاتک ها به نتایج مهمی دست نیافت، اما علاوه بر انهدام نیروهای خودی و گرفتن توان آنها، از تجدید قوای رزمندگان مانع شد و به نقاط ضعف و قوت جبهه خودی پی برد.

سرانجام پس از چهار شبانه روز جنگ سـنگین در منطقه ای پیچیده و پر از موانع و اسـتحکامات که برخی رزمندگان ناچار به جنگ تن به تن با نیروهای دشمن شدند، خط حمزه (خط ۱۰۰۰) تثبیت شد و تصمیم به پایان عملیات گرفته شد.

پاتک سنگین و گسترده دشمن (۲۲ فروردین ۱۳۶۶)

در حالی که با توجه به پاتک های ناموفق روز گذشـته عراق، پیش بینی می شد که دشـمن از بازپس گیری خط حمزه (منطقه تصـرف شده در عملیات کربلای ۸) ناامیـد شـده است و عملیـات پایـان یافته تلقی می شـد، ولی برخلاف انتظار، ارتش عراق پاتک سـنگینی را از نخستین لحظات بامـداد ۲۲ فروردین ۱۳۶۶ آغـاز کرد. عراق ابتـدا از نیمه شب تـا ساعت ۳:۳۰ بامداد با توپخـانه، کاتیوشـا و سـپس بـا هلی کوپتر و هواپیما به طور گسترده در خط و عقبه، به ویژه خرمشـهر تا شـلمچه و پنـج ضـلعی دست به تـک شـیمیایی زد و در مجموع ۴۰۰ راکت هواپیمـا و هلی کوپتر و گلوله هـای توپخـانه و خمپاره شـلیک کرد که به دلیـل تـاریکی هـوا و عـدم آمـادگی و پیش بینی قبلی، خسـارات بسـیاری بـه نیروهـای خـودی وارد کرد. دشـمن پس از تک شیمیـایی، از ساعت ۲:۳۰ تا ۷ صـبح، با ۴۵ گردان توپخـانه در منطقه اقـدام به اجرای آتش تهیه کرد. آتش دشـمن به حـدی شدیـد بود که تحرک و جـابه جایی را از نیروهای خودی سـلب کرد و عملا امکان تردد هر گونه وسـیله نقلیه و نیروی پیاده به خط مقدم غیرممکن و یا بسیار دشوار شد.

نزدیک ساعت ۷ صـبح، پاتـک سـنگین و پرفشـار یگـان های زرهی و نیروی مخصوص ارتش عراق از دو محور، یکی منطقه مقابل لشکرهای ۸ نجف و ۳۳ المهدی (عج) و دیگری، منطقه مقابل

لشکرهای ۲۷ حضرت رسول (ص) و ۳۱ عاشورا شروع شد.

تاکتیک دشمن در پاتک و بازپس گیری مواضع، مبتنی بر اصل پذیرش انهدام وسیع بود که با استفاده از فرماندهی و یگان های زبده ارتش عراق، همراه با اجرای تک شیمیایی و آتش تهیه سنگین و تداوم تک انجام شد. با وجود مقاومت نیروهای خودی، دشمن در پوشش آتش شدید، نیروهایش را به پشت خاکریز خودی رسانده، به داخل مواضع آنها رخنه کرد و تا پیش خاکریز خودی رسانده، به داخل مواضع آنها رخنه کرد و تا پیش از ظهر روز ۲۲ / ۱ / ۶۶ نیروهای خودی را به مواضع قبل از عملیات کربلای ۸ عقب زد.

هدایت کلی پاتک به عهده فرمانده سپاه گارد جمهوری عراق بود و وزیر دفاع عراق (عدنان خیرالله) با حضور در منطقه، از نزدیک بر این عملیات نظارت می کرد.

ارزیابی و نتایج عملیات

سرمایه گذاری گسترده عراق برای بازپس گیری منطقه ای در حدود یک کیلومتر مربع، در نوع خود حداقل کم نظیر بود. دشمن با درک مشی جدید نظامی جمهوری اسلامی برای پیشروی در شرق بصره و انهدام متوالی قوای ارتش عراق، مصمم شد تا با اقدامی اساسی، طراحان و مسئولان جنگ ایران برای ادامه پیشروی در منطقه شرق بصره مأیوس کند.

از جمله نتایج این عملیات پیشروی در غرب نهر جاسم، افزایش تسلط قوای خودی بر کانال پرورش ماهی و انهدام گسترده قوای دشمن به دلیل حضور بیش از اندازه در منطقه ای محدود بود.

معاونت اطلاعات نیروی زمینی سپاه پاسداران میزان انهدام قوای دشمن را به شرح زیر اعلام کرد:

در مجموع، حداقل ۱۸ تیپ پیاده و ۵ تیپ زرهی و مکانیزه دشمن در طول شش روز نبرد کربلای ۸ به میزان ۲۰ تا ۹۰ درصد آسیب دیدند.

در میان کشته شدگان حداقل ۶ فرمانده تیپ، ۲۰ فرمانده گردان و

بیش از ۸۰ فرمانده گروهان وجود داشت.

در عملیات کربلای ۸ حدود ۲۶۰ تن از نیروهای دشـمن اسیر شدند که در بین آنها ۲ سرهنگ ستاد، ۵ سرگرد و تعداد زیادی افسر و درجه دار بود. با توجه به اینکه تنها ۳۱ گردان خودی در این عملیات به کار گرفته شده بود، خسارت فوق العاده ای به نیروهای دشمن وارد گردید.

ص: ۸۱

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که مـا را در دستیـابی به این هـدف یـاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادنـد تقـدیر و تشـکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصـفهان -خیابان عبـدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شـهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹